

RAZVOJ RURALNOG TURIZMA KROZ AKTRE RURALNOG RAZVOJA OPĆINE SIRAČ

Žuger, Nicol

Undergraduate thesis / Završni rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Križevci college of agriculture / Veleučilište u Križevcima**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:185:913342>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-09-01**

Repository / Repozitorij:

[Repository Križevci college of agriculture - Final thesis repository Križevci college of agriculture](#)

REPUBLIKA HRVATSKA
VELEUČILIŠTE U KRIŽEVCIMA

Nicol Žuger, studentica

RAZVOJ RURALNOG TURIZMA KROZ AKTERE
RURALNOG RAZVOJA OPĆINE SIRAČ

Završni rad

Križevci, 2023.

REPUBLIKA HRVATSKA

VELEUČILIŠTE U KRIŽEVCIMA

Stručni prijediplomski studij *Poljoprivreda*

Nicol Žuger, studentica

**RAZVOJ RURALNOG TURIZMA KROZ AKTERE
RURALNOG RAZVOJA OPĆINE SIRAČ**

Završni rad

Povjerenstvo za obranu i ocjenu završnog rada:

1. dr. sc. Sandra Kantar, prof. struč. stud. predsjednica Povjerenstva
2. dr. sc. Kristina Svržnjak, prof. struč. stud. mentorica i članica Povjerenstva
3. dr. sc. Silvije Jerčinović, prof. struč. stud. član Povjerenstva

Križevci, 2023.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. PREGLED LITERATURE	2
2.1. Osnovni pojmovi u radu.....	2
2.2. Ruralni turizam kao važan čimbenik ruralnog razvoja	5
2.3. Oblici ruralnog turizma	6
3. MATERIJALI I METODE RADA.....	10
4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA.....	11
4.1. Općina Sirač	11
4.1.1. <i>Geografski položaj</i>	11
4.1.2. <i>Stanovništvo</i>	12
4.1.3. <i>Zaposlenost</i>	14
4.1.4. <i>Poljoprivreda</i>	16
4.1.5. <i>Šumarstvo</i>	17
4.2. Turističke atrakcije općine Sirač	18
4.2.1. <i>Legenda o Siraču - Zmijska kraljica sa Starog grada</i>	18
4.2.2. <i>Stari grad Sirač</i>	19
4.2.3. <i>Manastir Pakra</i>	20
4.2.4. <i>Benediktinski samostan Sv. Margareta</i>	21
4.2.5. <i>Dani šljiva i rakija u Siraču</i>	23
4.2.6. <i>Gastro manifestacija nacionalnih manjina</i>	24
4.2.7. <i>Spring route</i>	25
4.3. Intervjuirani akteri ruralnog razvoja općine Sirač	27
4.3.1. <i>Načelnik Općine Sirač</i>	27
4.3.2. <i>Športsko ribolovno društvo „Pastrva“ Sirač</i>	28
4.3.3. <i>Inter-promet d.o.o.</i>	31
4.3.4. <i>OPG Magdalena Grgić</i>	32
4.3.5. <i>OPG Marijana Požega</i>	35
4.3.6. <i>Analiza intervjuja</i>	37
4.4. SWOT analiza ruralnog turizma u općini Sirač	38

5. ZAKLJUČAK.....	42
6. LITERATURA	44
7. PRILOZI	47
7.1. Prilog 1. Transkript intervju sa načelnikom općine Sirač, Igor Supan	47
7.2. Prilog 1. Transkript intervju sa predsjednikom Športskog ribolovnog društva „Pastrva“ Sirač, Leo Lukač.....	49
7.3. Prilog 1. Transkript intervju sa direktorom tvrtke Inter-promet d.o.o., Matej Manjarić.....	50
7.4. Prilog 1. Transkript intervju sa vlasnicom OPG-a, Magdalena Grgić.....	52
7.5. Prilog 1. Transkript intervju sa vlasnicom OPG-a, Marijana Požega.....	54
8. SAŽETAK	56

1. UVOD

U Republici Hrvatskoj odvija se jači proces deruralizacije što znači smanjenje udjela poljoprivredne djelatnosti i smanjenje udjela stanovništva u ruralnim područjima. Sve države Europske unije trude se smanjiti te negativne procese i zadržati stanovništvo, naročito mlade, u ruralnim područjima, uravnotežiti razvoj ruralnih područja, održivo upravljati postojećim resursima i potaknuti mlade na bavljenje primarnim djelatnostima.

Poljoprivreda je najstarija i najplemenitija ljudska djelatnost u kojoj je čovjek u partnerskom odnosu s prirodom. Ponekima naizgled vrlo jednostavna i laka djelatnost, no za poljoprivrednika put od sjemena do ploda znači veoma dug proces uz puno rada, strpljenja, znanja i truda. Poljoprivreda je djelatnost o kojoj mnoge industrije ovise, u čijem okviru se mogu razviti jedna i/ili više dopunskih djelatnosti. Takva djelatnost je primjerice ruralni turizam koji na održivi način koristi prirodne i kulturne resurse, proširuje ponuda te ostvaruje dodatan prihod. S druge strane su turisti koji su promijenili perspektivnu odabira lokacije i sada teže bijegu od modernog i suvremenog načina života, a ono što traže jest interakcija s prirodom i aktivnostima, bogata ponuda enogastronomije, adekvatan izbor dokolice, rekreacija, manifestacije, prikaz kulturno-povijesne baštine i slično. Stoga bi se razvojem ruralnog turizma jednim dijelom pridonijelo revitalizaciji sela, stvorila konkurentnija ponuda u ruralnim područjima te smanjila deruralizacija. U svemu tome ključnu ulogu imaju akteri na ruralnim područjima koji bi svojim djelovanjem doprinijeli jačanju zajednice uz novonastale pozitivne promjene i proširenje istog.

Cilj završnog rada je predstaviti općinu Sirač i istaknuti potencijale razvoja ruralnog turizma kroz aktere ruralnog razvoja. Uz što precizniji prikaz trenutnog i budućeg stanja općine Sirač, proveden je intervju s odabranim akterima. Pitanja su orijentirana na preduvjete za razvoj ruralnog turizma općine Sirač, elementima privlačenja turista, koji oblici imaju najveći potencijal za razvoj ili proširenje, utjecaj COVID-19 na odabir destinacija, iskorištavanje sredstava za ruralni turizam, jačanje konkurentnosti i naglašavanje elemenata SWOT analize. Svrha rada je ustanoviti budući razvoj ruralnog turizma kroz odabrane aktere te turističke atrakcije kojima općina raspolaže i može ostati konkurentnija na tržištu.

2. PREGLED LITERATURE

Prije samoga početka i razrade teme važno je objasniti osnovne pojmove kao što su ruralno područje, ruralni razvoj, ruralni turizam, grad, selo i općeniti podaci općine Sirač za što bolje shvaćanje samoga rada. Pojmovi su izrazito važni i predstavljaju kontekst u daljnjem pisanju rada.

2.1. Osnovni pojmovi u radu

Ruralna područja zauzimaju veliki postotak površine u Republici Hrvatskoj, čak 93% dok je preostalih 7% urbano područje. Ruralna područja obilježavaju: prostor na kojemu naselja i infrastruktura zauzimaju samo mali dio ukupne površine; u prirodnom okolišu dominiraju pašnjaci, šume, zapušteno i napušteno zemljište; niska gustoća naseljenosti stanovništva; veliki dio stanovništva se bavi poljoprivredom; poljoprivredno zemljište raspoloživo je uz relativno niske troškove; zbog relativno velike udaljenosti od gradskih središta i nerazvijene infrastrukture, razmjerno su visoki i ukupni troškovi obavljanja poslovnih aktivnosti (Kantar, 2020). U ruralnim područjima dominiraju primarne djelatnosti, poljoprivreda i šumarstvo. Ambijent je raskoš zelenila, šarenila cvijeća, tradicionalnih dekoracija poput pluga, bačvi, drevnih ograda, bunara i sl. Očuvanje kulture, tradicije i samoga prostora bitna je odrednica razvoja ruralnog turizma. **Ruralni razvoj** podrazumijeva integralni i višesektorski razvoj ruralnih područja. Cjeloviti i održivi razvoj ruralnih područja bitan je za razvoj cjelokupne ekonomije u Republici Hrvatskoj. Njihov cjeloviti razvoj suočava se s brojnim problemima kao što si iseljavanje i starenje stanovništva te općenita loša gospodarsko-ekonomska situacija u jugoistočnom dijelu Europe (Janić, 2022). Pojmovi ruralni razvoj i održivi razvoj u veoma su uskoj svezi. Naime, pojam **održivog razvoja** nastao je iz potrebe da se naglasi nužnost očuvanja i zaštite, osobito neobnovljivih resursa, te da se razvoj uskladi s okolišem. Drugim riječima održivi razvoj znači usklađeni i koordinirani razvoj na dugi rok, a ne puko forsiranje razvoja na kratki rok po svaku cijenu pa i po cijenu potpunog uništenja okoliša i iscrpljenja prirodnih resursa na način da aktualna generacija ne vodi računa o potrebama razvoja i za buduće generacije (Čavrak, 2003). **Deruralizacija** je proces napuštanja sela i smanjenje seoskog stanovništva u nekom kraju ili državi; gubljenje seoskih značajki naselja i napuštanje seoskog načina života (Cvitanović, 2002). **Ruralni turizam** skupni je naziv za različite aktivnosti i oblike turizma koji se razvijaju u ruralnom prostoru. Određen je prirodnim i kulturnim resursima koji se nalaze na ruralnim područjima, a oni predstavljaju dobar temelj za ruralni razvoj (Ružić, 2009). **Akter** se može smatrati nositeljem društvenih procesa, a ovisno o moći

koju imaju, i važnim činiteljima društvene svakodnevnice. Društveni akteri kao pokretači razvojnih procesa u prostoru najjednostavnije se mogu objasniti kroz dihotomnu podjelu na nove i stare, slabe i jake, urbane i ruralne, globalne i lokalne i sl. U svim segmentima društva postoji velik broj različitih aktera pa tako i u segmentu grada ili segmentu urbanoga (Seferagić, 2010). Autorica istraživanog mjesta Povlja na otoku Braču navodi kako je ruralno naselje relativno besperspektivno iako lokalno stanovništvo ima određene ambicije i interese kako bi razvoj njihovog mjesta trebao izgledati. Zbog parcijalnih i privatnih interesa razvoj se ni u ovom primjeru nije dogodio na zadovoljavajući način i s obzirom na inicijalnu uključenost samih aktera. Razvoj bi i u ovom primjeru trebao tražiti drugačije vrednovanje i samoga prostora i same zajednice da bi on išao, primjerice, u smjeru održivoga turizma koji se pokazao optimalnim za ovo naselje. Koncept održivoga turizma identificira kao optimalni socio-ekonomski trend, a smatra se najpovoljnijim razvojnim scenarijem turizma u Povljima jer na najbolji način iskorištava prirodne, kulturno-povijesne i infrastrukturne resurse mjesta, uzimajući pritom u obzir njegove prostorne kapacitete i identitet. Taj tip turizma treba artikulirati kako kroz oživljavanje postojećih kapaciteta mjesta (hotel, apartmani, škola itd.), tako i osiguravanjem dovoljno raznolikih sadržaja za turiste, čime bi se omogućilo proširenje turističke ponude izvan sezone. Pritom je važno očuvanje autentičnoga identiteta mjesta kroz krajolik, prehranu, kulturne i povijesne vrijednosti. Što se tiče aktera razvoja, treba napomenuti kako je privatna inicijativa izuzetno bitna, kako radi aktiviranja postojećih objekata tako i radi daljnega ulaganja u turizam. Glavni problemi pri ostvarenju održivoga tipa turizma leže u nepostojanju turističkih sadržaja (od hotela kao najvažnijega turističkog kapaciteta preko dućana, kulturnih sadržaja itd.) i nedostatku konkretne lokalne inicijative (aktera) koji bi se angažirali oko njegovoga razvoja. Zlatar (2010) navodi da je potreban angažman i viših razina vlasti, županija, države i sl. jer mala mjesta ne mogu sama nositi svoj cjelokupni razvoj i zato u njemu moraju sudjelovati i ostali važni akteri.

Zadnji pojmovi jesu selo i grad, žele se navesti glavne razlike koje se ne temelje samo na zemljopisnom području (tablica 1). **Selo** je manje naselje koje je smješteno u prostoru, koje nije kontinuirano socijalno organizirano, ima slabije izraženu društvenu podjelu rada i u kojemu prevladava stanovništvo zaposleno u primarnim djelatnostima. Glavne karakteristike sela jesu: mali broj stanovnika, dominacija poljoprivrede, obitelji s više članova, život u prirodnom okruženju, siromašna ponuda sadržaja dokolice, prevladava slabo obrazovano stanovništvo, snaga tradicije, odnosi se temelje na vrijednostima zajedništva i solidarnosti, kontinuirano padanje broja stanovnika i emigracijsko područje (Kantar, 2020).

Grad je jedinica lokalne samouprave, te svako mjesto koje ima više od 10.000 stanovnika, a predstavlja urbanu, povijesnu, prirodnu, gospodarsku i društvenu cjelinu. Glavne karakteristike grada jesu: veliki broj stanovnika, dominira industrija uz druge djelatnosti, obitelj s manje članova, život u tehničkom okruženju, dobra infrastrukturna opremljenost, bogata ponuda sadržaja dokolice, stanovništvo je sve obrazovanije, modernost, odnosi se temelje na anonimnosti i individualnim interesima, kontinuirani porast broja stanovnika i imigracijsko područje (Kantar, 2020).

Prema kriteriju EU gustoća naseljenosti za ruralno područje iznosi do 100 stanovnika/km² dok prema kriteriju OECD-a¹ gustoća naseljenosti za ruralno područje iznosi 150 stanovnika/km².

Tablica 1. Tradicionalne razlike između sela i grada

SELO	GRAD
• Mali broj stanovnika	• Veliki broj stanovnika
• Dominira poljoprivreda	• Dominira industrija uz množenje drugih djelatnosti
• Obitelj s više članova	• Obitelj s manje članova
• Život u prirodnom okruženju	• Život u tehničkom okruženju
• Slaba infrastrukturna opremljenost	• Dobra infrastrukturna povezanost
• Siromašna ponuda sadržaja dokolice	• Bogata ponuda sadržaja dokolice
• Prevladava slabo obrazovano stanovništvo	• Stanovništvo je sve obrazovanije
• Snaga tradicije	• Modernost
• Odnosi se temelje na vrijednostima zajedništva i solidarnosti	• Odnosi se temelje na anonimnosti i individualnim interesima
• Kontinuirano padanje broja stanovnika	• Kontinuirani porast broja stanovnika
• Emigracijsko područje	• Imigracijsko područje

Izvor: Kantar, 2020.

¹ OECD- najčešća međunarodno priznata i korištena metoda i kriteriji za razlikovanje ruralnih i urbanih područja. Prema OECD-u na lokalnoj razini (LAU 1/2 – općine, gradovi u RH), područja se klasificiraju kao ruralna ili urbana temeljem praga od 150 stanovnika/km².

2.2. Ruralni turizam kao važan čimbenik ruralnog razvoja

Turizam je danas jedna od najznačajnijih gospodarskih grana, koja zadire u kulturni, ekološki, ekonomski i socijalni aspekt života. Iako su posljednjih godina događanja na svjetskoj sceni uvelike utjecala na globalno gospodarstvo, turizam kao gospodarska djelatnost ne bilježi negativne stope rasta. Ruralni turizam je značajan čimbenik pri održivom razvoju ruralnih područja, koji pomaže očuvanju lokalnog identiteta, tradicije i običaja, štiti okoliš, jača autohtonu, tradicijsku i ekološku proizvodnju (Eremić, 2017). Ruralna područja mogu postati pogodna za razvoj ruralnog turizma, odnosno ruralni turizam može postati jedan od čimbenika ruralnog razvoja, obnove sela i cjelovitog razvitka ruralnog prostora. U dijelovima ruralnog prostora u kojima se razvija ruralni turizam treba donijeti blagostanje, osobito putem izgradnje kvalitetnije i društvene infrastrukture te osiguravanjem drugih uvjeta za poboljšanje kvalitete života lokalnog stanovništva, a da se pritom ne degradira prirodni okoliš (Svržnjak i sur., 2014.).

Ključni čimbenici uspjeha ruralnog turizma su:

- multidisciplinarni pristup; uključivanje ekološke, ekonomske i socio-kulturne analize
- nužna konzultacija sa stakeholdersima; poduzetnici, javna uprava, obiteljska poljoprivredna gospodarstva, turističke zajednice, sustav kulturnih djelatnosti...
- otvorenost strategije za javnost; organiziranje javnih rasprava, korištenje medija, dvosmjerna komunikacija nositelja strateškog razvoja
- donošenje strategije ne završava njenom izradom (Krajnović i sur., 2011).

Ruralni turizam može dati određena rješenja u razvojnoj politici sela i ostvariti brojne pozitivne ekonomske učinke kao što su proizvodni, financijski, zaštitni i ostali učinci, a koji se mogu sagledati u (Ružić, 2008):

- povećanju primarne poljoprivredne proizvodnje,
- razvijaju preradbene poljoprivredne proizvodnje,
- očuvanju naselja i objekta od propadanja,
- očuvanju okoline od svih vrsta onečišćenja,
- zapošljavanju novih djelatnika i zadržavanju mladih na selu,
- osiguravanju mogućnosti ostvarivanja dodatnih prihoda,
- oživljavanju poljoprivrede i njezinu povezivanju s turizmom itd.

Turizam na selu treba razvijati strateški, uključujući što veći broj društvenih aktera, prilagođavajući pluralističke interese i izbjegavajući nepovoljnu konkurenciju koja bi mogla dovesti do neuspjeha realizacije postavljenih ciljeva. Strateški dokumenti i nastojanja trebaju biti koherentni, počevši od prakse lokalnih poduzetnika do nacionalnih smjernica. U obzir treba

uzimati interes potrošača, ali i očuvanje destinacija u ekološkom, gospodarskom i sociokulturnom smislu kako bi se osnažile konkurentske prednosti, ubrzalo gospodarski rast i očuvalo blagostanje u ruralnim područjima (Popović i Relja, 2016). Ruralni je turizam potrebno uspostavljati tematski, odnosno koristeći prepoznatljivu i autentičnu ponudu kao endogenu razvojnu prednost. Tematski je turizam optimiziran, kontekstan i dugoročan te uravnotežuje potrebe turista i lokalne zajednice (Jovanović prema Markić, 2017).

2.3. Oblici ruralnog turizma

Ruralni turizam sastoji se od više oblika u što spadaju: seljački turizam (agroturizam), rezidencijalni, sportsko-rekreacijski, kulturni, lovni, ribolovni, edukacijski, zavičajni (nostalgični), avanturistički, tranzitni, kamping, kontinentalno nautički, vjerski, zdravstveni, gastronomski, vinski i ekoturizam. U daljnjem tekstu navode se oblici ruralnog turizma uz njihovo pojašnjenje.

Seljački turizam (agroturizam) - oblik turizma u kojem pripadnici lokalne zajednice nude obilazak u sklopu vlastitoga poljoprivrednog projekta i na taj način dopuštaju posjetitelju izravno sudjelovanje u iskustvu sadnje, žetve/berbe i procesiranja hrane određenog lokaliteta, kao što su kokosovi orasi, ananas, šećerna trska, kukuruz ili bilo koji drugi proizvod koji posjetitelj inače ne susreće u domicilnoj zemlji. Često farmeri nude i priliku za boravak na vlastitoj farmi te za obrazovanjem. Najveću dobrobit od agroturizma ostvaruje lokalno stanovništvo, a ne turistički radnici ili hoteli (Jelinčić, 2007).

Rezidencijalni turizam- podrazumijeva povremeno stanovanje gradskih stanovnika u dane vikenda, blagdana, godišnjeg odmora u vlastitim objektima (vikendicama). Obično se ti objekti nalaze u ruralnom prostoru u blizini gradova ili značajnih prirodnih i drugih privlačnosti. U tim objektima koji su locirani u selima ili izvan njih, borave vlasnici, ali se mogu iznajmiti i drugima te kao takvi predstavljaju značajan turistički potencijal. Ove objekte koriste uglavnom vlasnici za odmaranje vikendom i blagdanom. Ponekad u tim objektima vlasnici provedu kraći dio godišnjeg odmora. U ostalom vremenu ti objekti se ne koriste (Rajko, 2013).

Sportsko rekreacijski turizam- oblik turizma koji se temelji na sportsko zabavnim aktivnostima u prirodi, kao što su: šetanje, vožnja biciklom, skijanje, skijaško trčanje, jahanje, klizanje, plivanje, veslanje, badminton, igre loptom, te na posebno opremljenim i izgrađenim igralištima za skijanje, streličarstvo, tenis, odbojka, rukomet, nogomet, košarka i sl. Turizam i sport su dvije pojave koje su međusobno povezane. Različite sportske aktivnosti bile su pokretači putovanja na koja su se ljudi upuštali radi posjeta sportskih priredbi. U suvremenom društvu

sport dobiva mnogo širu i značajniju ulogu. Sport postaje važan sadržaj boravka u kojem su turisti uključeni u različite sportske aktivnosti kao što su: plivanje, jedrenje, ronjenje, veslanje, skijanje, tenis, golf, jahanje i dr. Ovakav oblik aktivnosti naziva se sportskom rekreacijom, kojoj je najvažniji cilj aktivan i sadržajan odmor turista (Rajko, 2013).

Kulturni turizam- podrazumijeva putovanje radi obilazaka kulturnih i povijesnih znamenitosti i manifestacija. Kao i sport, kultura i turizam su također usko povezani, kulturno naslijeđe i prirodne atraktivnosti čine osnovne resurse opstanka i preduvjeta ruralnog turizma (Ružić, 2009).

Lovni turizam- tipični oblik turizma karakterističan za ruralni turizam, a provodi se na poljoprivrednim, ostalim zemljištima i vodenim površinama. Ovom obliku turizma posebno pogoduju geografski, hidrografski i klimatski uvjeti, te biljni pokrivač koji čine posebne pogodnosti za uzgoj i rast divljači. Sudionici ove vrste turizma su lovci, ali i članovi njihovih obitelji.

Ribolovni turizam- tipični oblik ruralnog turizma, ali koji se ostvaruje na vodenim površinama u ruralnom području. Ribolovci kao sudionici u ribolovnom turizmu vole, i traže, čiste i „zdrave“ vode i ribe. Za njih je ribolov sport, hobi, rekreacija i očuvanje prirodne okoline. Jedan od osnovnih preduvjeta za razvoj ribolovnog turizma je briga za očuvanje kvalitete voda i njihova zaštita od onečišćenja. Osim toga, uvjet za razvoj ovog oblika turizma je i lijepa okolina, kvalitetna riba te mogućnosti udobnog smještaja, kao i osiguranje drugih sadržaja u prostoru za ugodan i zdrav boravak turista.

Edukacijski turizam- oblik turizma koji se temelji na programu upoznavanja polaznika sa značajkama ruralnog prostora i stjecanju životnog iskustva za vrijeme boravka u prirodi te drugih spoznaja u vezi s ruralnim prostorom (Ružić, 2009).

Zavičajni (nostalgični) turizam- temelji se na osobnoj vezi pojedinaca i određenih mjesta i krajeva. Radi se o vezi stanovništva koje je doselilo u grad s njihovim zavičajem. Iz tih veza nastaju česta putovanja gradskog stanovništva u zavičaj u kojem spavaju, hrane se kod rodbine ili u lokalnim ugostiteljskim objektima, troše u trgovini i sl. Zavičajni ili nostalgični turizam često prelazi u rezidencijalni turizam (vikend kuća u zavičaju). Putovanje na selo se svodi na jednodnevne posjete rodbini, pri čemu nastaju novi oblici posjeta zavičaju. Grade se i uređuju vlastite sekundarne rezidencije ili se koriste tamošnji ugostiteljski objekti. Preferira se i provođenje godišnjeg odmora u vlastitom zavičaju (Rajko, 2013).

Avanturistički turizam- oblik rekreacijskog turizma kojemu je temelj rekreacija, ali s mnogo rizika, uzbuđenja, a od sudionika zahtijeva veliku fizičku i psihičku pripremljenost. On uključuje alpinističko penjanje, trekking, vožnja brdskim biciklom, akrobatsko skijanje,

rafting, letenje zmajem i slično. Danas je taj oblik turizma u punoj ekspanziji, jer današnji turist traži uzbuđenja, nešto novo i nesvakidašnje, a s druge strane dobro i jeftino.

Tranzitni turizam- predstavlja oblik u kojem turisti iz različitih razloga putuju kroz ruralni prostor. Turisti se rado zaustavljaju u ruralnom prostoru u kojem koriste razne usluge u smještajnim objektima, restoranima, servisnim zonama i ostalim objektima koji su smješteni uz prometnice. Ruralni prostor je usputni prostor na kojem se turisti zaustavljaju putujući do konačnog odredišta.

Kamping turizam- oblik ruralnog turizma u kojem su turisti odabrali za smještaj kampiranje. Kampiranje u ruralnom prostoru ostvaruje se, uglavnom, u malim često improviziranim kampovima smještenima u okviru druge ugostiteljske ponude ili seljačkog gospodarstva, ali i u blizini prirodnih ljepota i/ili kulturno povijesnih znamenitosti. S obzirom na prirodne i druge atrakcije, te potrebe turista kampovi u ruralnom prostoru mogu se svrstati u nekoliko skupina (kampovi u tranzitnom turizmu, kampovi pored kulturnih i povijesnih centara, ima kampovi na atraktivnim prirodnim lokacijama u ruralnoj sredini).

Kontinentalni nautički turizam- oblik turizma u kojem turisti za smještaj i boravak koriste brod – jahtu, a odmaraju se u ruralnoj sredini na jezerima, rijekama i kanalima. Posebno su zanimljivi riječni slivovi i kanali povezani sa svjetskim morima. Nautički turizam je ukupnost odnosa i usluga koji nastaju povremenim i dobrovoljnim promjenama boravišta plovidbom bez profesionalnih i poslovnih motiva. Čine ga brojni elementi, primjerice: mala flota, mala brodogradnja, luke i lučice, industrija, obrt, ugostiteljstvo, trgovina, promet, sportska i druga rekreacija.

Vjerski turizam- manifestira se putovanjem i posjetima vjerskim središtima (ukazanja), obredima ili hodočašćima. Povezuje se s lokalnim, regionalnim, nacionalnim i međunarodnim vjerskim središtima. Sudionici u ovom obliku turizma potaknuti su na putovanja, djelomično ili potpuno, vjerskim motivima, te motivi umjetničkog i kulturnog sadržaja.

Zdravstveni turizam- oblik odmora povezan uz termo – mineralna vrela, ljekovita blata i planinske predjele. U ovom obliku turizma usluge smještaja i prehrane, te medicinski nadzor turistima se osiguravaju u posebnim objektima – lječilištima. Važnost zdravstvenog turizma je višestruka, a ogleda se u jačanju fizičke spremnosti korisnika zdravstvenih usluga, poboljšanju njegovog autoimunog sustava i pripremanju organizma za obranu od raznih bolesti i stresnih situacija.

Gastronomski turizam- temelji se na gastronomskoj ponudi koja je na ruralnom prostoru vrlo zanimljiva (raznovrsna i nenametljiva ali „uočljiva“ ponuda hrane), nacionalna i regionalna jela i tradicionalne kuhinje. Te posebnosti treba prezentirati segmentima specifičnih potrošača na

primjer vegetarijancima, ljubiteljima biološki uzgojene hrane, lovcima, ribolovcima i drugima. tematska gastro putovanja (kroz stoljeća, plemenitašku i seljačku kuhinju, berba šparoga i tartufa, kolinje, degustacija pršuta, zabave, natjecanja i slično), od jednodnevnih do višednevnih, s obilaskom cijele zemlje ili samo neke regije.

Vinski turizam- promatra se u uskoj vezi s gastronomskim, jer je vino pratitelj hrane. Za razvoj ovog oblika turizma potrebna su, prije svega, vinogorja. To čini solidnu osnovu turističkoj ponudi na seljačkim gospodarstvima i razvoju turizma u ruralnom prostoru. S vinima je moguće oblikovati programe koji mogu privući turiste u turističko odredište, kao što su, na primjer natjecanja i izložbe vina, vinske ceste, krštenja vina.

Ekoturizam- predstavlja vrstu putovanja kojemu je cilj zaštita svijeta prirode i podržavanja dobrobiti kulture koja taj svijet nastanjuje. On uključuje zaštićene dijelove prirode: nacionalni parkovi, parkovi prirode, zaštićene biljne i životinjske vrste. Turisti pokazuju sve više zanimanja za prirodu, a posebno ekološki čistu. Ekoturizam je etika, način ponašanja. Može razviti na zaštićenom ili još „neotkrivenom“ području, a ono se ne smije oštetiti, niti mu se mijenjati izvorni karakter i izgled. Da bi se mogla održati kontrola prirodnog sklada prostora, njegovo uređenje treba provoditi prema načelima održivog rasta, a ona su ekološka, ekonomska i društvena. Ekoturizam, za razliku od drugih oblika turizma, doprinosi očuvanju prirode i okoline, otvara mogućnosti većih prihoda, ostvaruje sredstva za financiranje i upravljanje zaštićenim prirodnim područjima.

3. MATERIJALI I METODE RADA

Tijekom pisanja završnog rada korišteni su primarni i sekundarni izvori podataka orijentirani na ruralni razvoj i ruralni turizam općine Sirač. Kao sekundarni izvori podataka korišteni su svi dostupni podaci o općini Sirač, kao i sva citirana literatura kroz rad te bilješke iz kolegija Ruralni razvoj, Ruralni turizam i Ruralna sociologija.

Primarni izvori podataka dobiveni su putem intervjua. Intervju predstavlja usmenu anketu koja se sastojala od šest pitanja, usmjerena na potencijale razvoja ruralnog turizma i trenutnog stanja općine Sirač. Ispitivanje se provelo u prvoj polovici mjeseca lipnja i srpnja 2023. godine u prostorima Općine, uredu predsjednika udruge „Pastrva“, obiteljskim poljoprivrednim gospodarstvima te gradu Daruvaru. Transkript intervjua nalaze se u prilogu.

Nakon istraživanja svih aktera s područja općine Sirač koji svojim utjecajem doprinose razvoju, odabrani su najrelevantniji za provedbu intervjua, a to su:

- načelnik općine Sirač koji upravlja općinom, utječe na razvoj općine uz preuzimanje dužnosti i odgovornosti.
- predsjednik Športskog ribolovnog društva „Pastrva“ Sirač koji u budućnosti planira prošiti ribolovni turizam i uz njega povezati i sportsko-rekreacijski, edukacijski i ekoturizam. Spojevi različitih oblika ruralnog turizma stvorili bi konkurentnost i privlačnost udruge i mjesta.
- tvrtka Inter-promet d.o.o. koncesionar je lovišta Javornik VII/7. Jedna od djelatnosti tvrtke je lovni turizam. Ovaj akter jedini nudi opciju smještaja u čitavoj općini.
- dvije vlasnice obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava koje imaju potencijal za bavljenje dopunskom djelatnošću odnosno seoskim turizmom.

Na osnovu svih navedenih izvora podataka izrađena je SWOT analiza razvoja ruralnog turizma u općini Sirač. SWOT analiza predstavlja akronim engleskih riječi:

- S** – prednosti/snaga (strengths),
- W** – slabosti/nedostatak (weaknesses),
- O** – prilike/mogućnosti (opportunities),
- T** – prijetnje/opasnosti (threats).

Pomoću SWOT analize olakšava se prepoznavanje prednosti i slabosti te utjecaj okoline na prilike i prijetnje. Pomoću SWOT analize dolazi se do subjektivnog vrednovanja, a dobiveni rezultati kreiraju i moguće promjene koje je potrebno provesti.

4. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Općina Sirač sadrži brojne predispozicije za razvoj ruralnog turizma što mještanima unutar općine omogućava dodatan izvor prihoda. Kroz rezultate istraživanja prikazati će se osnovni podaci o općini Sirač, a to su geografski položaj, stanovništvo i zaposlenost te razvijenost poljoprivrede i šumarstva kao primarne djelatnosti ruralnih područja. Navode se turističke atrakcije koje uključuju legendu o mjestu, znamenitosti, manifestacije i projekt Spring route koji se mogu ponuditi potencijalnim turistima te kako se u budućnosti mogu dodatno iskoristiti. Ključnu ulogu za razvoj ruralnog turizma imaju akteri ruralnog razvoja: načelnik općine, dvije udruge usmjerene na lovni i ribolovni turizam te dva obiteljska poljoprivredna gospodarstva. Na kraju rezultata istraživanja nalazi se analiza intervjua te SWOT analiza ruralnog turizma u analiziranoj općini.

4.1. Općina Sirač

U ovom podpoglavlju predstaviti će se osnovni podaci općine Sirač preuzeti s Internet stranice općine Sirač² kako bi se prikazao geografski položaj općine, podaci o stanovništvu i zaposlenosti preuzeti su s Državnog zavoda za statistiku³. Razvojna strategija općine Sirač 2015.-2020.⁴ pružila je informacije o razvijenosti primarnih djelatnosti, odnosno poljoprivrede i šumarstva.

4.1.1. Geografski položaj

Položaj i njegovo objašnjavanje važna je značajka geografskih proučavanja. Položaj upućuje prije svega na prirodne odnose koji vladaju u određenom prostoru, ali i na socijalno-geografske faktore koji se povijesno i politički mijenjaju. Zbog toga pojam geografskog položaja nije statička nego dinamička kategorija (Turk, 1996). Općina Sirač nalazi se u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji, nedaleko od grada Daruvara na udaljenosti od 10,2 km. Općina Sirač graniči:

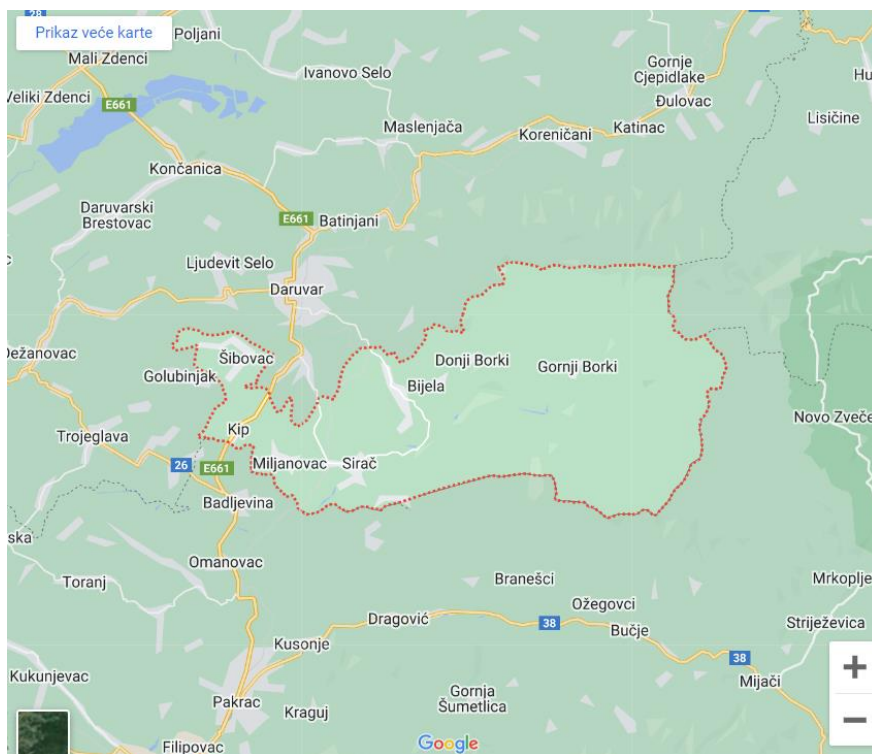
- na sjeveru - s Gradom Daruvarom i Općinom Đulovac,
- na zapadu – s Općinom Dežanovac,
- na jugu i istoku - s Požeško–slavonskom županijom.

² <http://www.sirac.hr/posts/post/155/geografski-polozaj>

³ www.dzs.hr

⁴ <http://sirac.hr/api/Uploads/Files/24-05-2016/dat-1-da19524dacf8af59b20cba94fca92cf3.pdf>

Sjedište Općine je naselje Sirač, a ostala naselja unutar općine jesu: Barica, Bijela, Donji Borki, Gornji Borki, Kip, Miljanovac, Pakrani i Šibovac (slika 1). Općina se smjestila na prostoru gdje rijeka Bijela i Pakra izlaze iz planinskih masiva Papuka i Ravne Gore gdje se potok Željnjak ulijeva u rijeku Bijelu. Područje je iznimno bogato šumom, vodom i kamenom.

Slika 1. Geografski položaj općine Sirač

Izvor: Google karta

4.1.2. Stanovništvo

U Republici Hrvatskoj je prema popisu stanovništva iz 2021. godine ukupno 3.871.833 stanovnika i taj broj se iz godine u godinu kontinuirano smanjuje. Ljudi su „trbuhom za kruhom“ život započeli u drugim državama Europe, ali i svijeta kako bi si osigurali bolji život i sigurniju budućnost. Općina Sirač je po popisu stanovništva 2021. godine na površini od 144,91 km² imala 1.796 stanovnika (tablica 2). Od ukupno 1.796 stanovnika, 904 muškaraca i 892 žena. Prema popisu iz 2011. godine bilo je 2.218 stanovnika što je pad ukupnog broja stanovnika za 19,03%.

Tablica 2. Broj stanovnika prema naseljima u općini Sirač

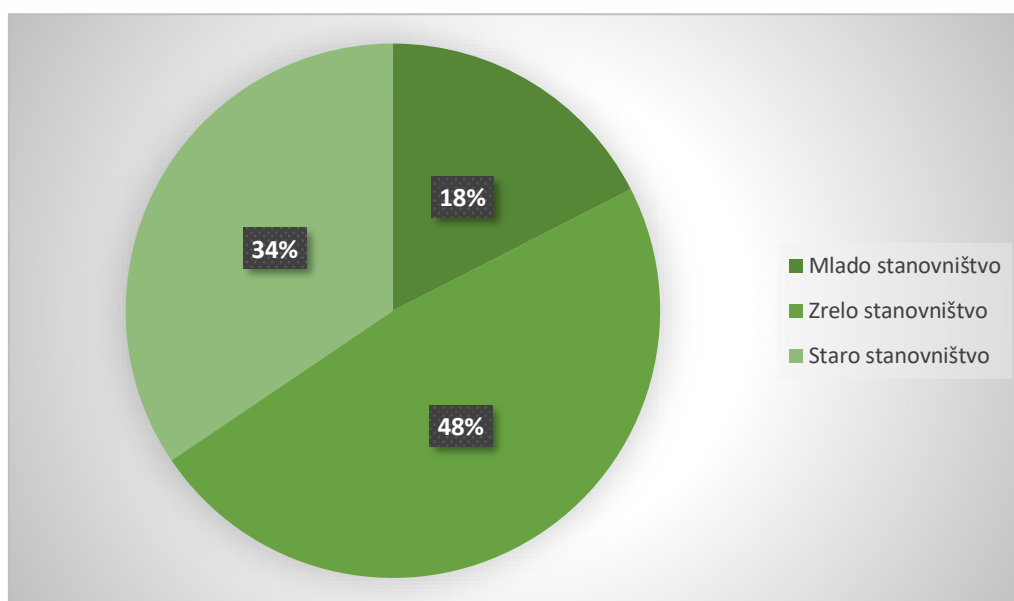
Naselje	Broj stanovnika
Barica	43
Bijela	27
Donji Borki	46
Gornji Borki	-
Kip	146
Miljanovac	103
Pakrani	97
Sirač	1.152
Šibovac	182
Ukupan broj stanovnika u općini Sirač	1.796

Izvor: Izradila autorica prema podacima Državnog zavoda za statistiku, Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2021.

Jedna od najvažnijih struktura stanovništva, kako za proces demografskog razvitka tako i po svojim socio-ekonomskim implikacijama, jest struktura stanovništva po dobi. Ona pokazuje broj stanovnika po pojedinim dobnim skupinama, a ukazuje i na određene potrebe, na primjer od školskih ustanova, preko radnih mjesta do zdravstvene zaštite. Dobna struktura je, kao i spolna, odraz povijesnog razvoja stanovništva. Biološka struktura je važna i za buduće kretanje stanovništva, jer ono u velikoj mjeri ovisi o promjenama dobno-spolne strukture (Glamuzina, 1996). Prema podacima iz Državnog zavoda za statistiku 2021. godine prikazuje se stanovništvo općine Sirač prema dobi (grafikon 1):

- mlado stanovništvo (0-20 godina): 314 osoba (18%),
- zrelo stanovništvo (20-60 godina): 863 osoba (34%),
- staro stanovništvo (+60 godina) 619 osoba (48%).

Grafikon 1. Stanovništvo prema dobi u općini Sirač

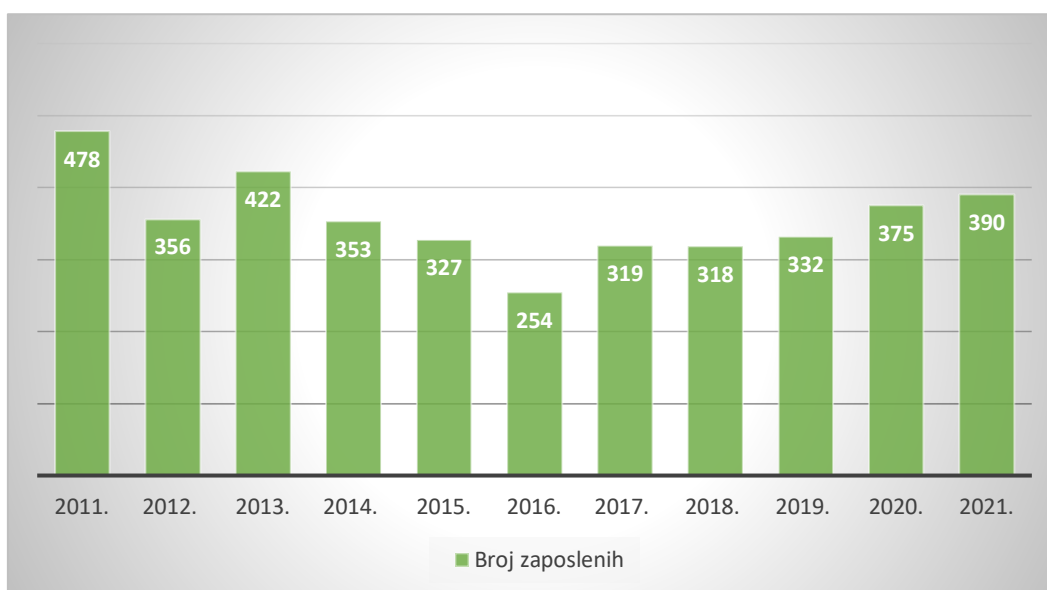
Izvor: Izradila autorima prema podacima Državnog zavoda za statistiku, Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, popis 2021.

Kroz prikazani grafikon 1 može se zaključiti kako u općini Sirač dominira zrelo stanovništvo, odnosno radno aktivno stanovništvo (48%), a nešto više od trećine stanovništva su osobe starije od 60 godina odnosno staro stanovništvo. Mladih stanovnika od 0 do 20 godina je tek 18%. Najniži broj mladog stanovništva u općini Sirač može se pripisati procesu modernizacije pri čemu je pristan manji broj djece u obitelji, a naročito u ruralnim područjima veći je mortalitet od nataliteta (kao i na razini cijele države). Pitanje je koliko će mladih ostati na području općine, žele li se baviti poljoprivrednom proizvodnjom i očuvati tradiciju, kulturu i okoliš. Većina mladih napušta selo kao mjesto življenja i započinje graditi sebe i život u urbanom području.

4.1.3. Zaposlenost

Zaposlenost u svojoj definiciji termina predstavlja stanje ljudi koji obavljaju neki koristan posao za sebe ili su plaćeni kako bi radili za nekoga drugoga; radna aktivnost za zaradu (Hrvatska enciklopedija, 2020.) Prema podacima Državnog zavoda za statistiku broj zaposlenih u 2021. godini na području općine Sirač ukupno je 390 dok je u 2020. godini ta brojka bila nešto manja i iznosila 375 zaposlenih osoba. U grafikonu 2. prikazuje se broj zaposlenih u razdoblju 2011. do 2021. godine kako bi se što bolje predočila navedena situacija.

Grafikon 2. Broj zaposlenih osoba u općini Sirač

Izvor: Izrada autorice prema podacima Državnog zavoda za statistiku, Gradovi u statistici

U razdoblju od 2011. do 2021. godine broj zaposlenog stanovništva unutar općine Sirač vrlo je šarolik. Najveća brojka zabilježena je 2011. godine s brojem zaposlenih od 478 osoba, a s druge strane najmanja brojka 2016. godine s brojem zaposlenih od 254 osoba. Ukoliko se fokus stavi na 2021. godinu, brojka nije toliko loša u usporedbi s promatranim prethodnim razdobljima.

Uspoređujući broj zrelog stanovništva u 2021. godini (grafikon 1) od ukupno 863 osoba te broj zaposlenih u 2021. godini (grafikon 2) od ukupno 390 dolazi se do 473 nezaposlenih osoba u općini Sirač u koje se ubrajaju i studenti i prijevremeni umirovljenici. Glavni problem Republike Hrvatske je visoka stopa nezaposlenih odnosno broj slobodnih radnih mjesta na što utječe i razvoj tehnologije. Stanovništvo osjeća ugroženost od gubitka radnog mjesta, a razvojem tehnologije dodatno će se smanjiti broj zaposlenih mjesta.

4.1.4. Poljoprivreda

Područje općine Sirač smješteno je na brdovitom području. Prema odluci o razvrstavanju jedinice lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti⁵ Sirač pripada u II. skupinu jedinica lokalne samouprave koje se prema vrijednosti indeksa nalaze u zadnjoj četvrtini ispodprosječno rangiranih jedinica lokalne samouprave. Također prema obuhvatu i razvrstavanju jedinica lokalne samouprave koji stječu status brdsko-planinskog područja Sirač pripada u I. skupinu sa statusom potpomognutog područja.

Obiteljsko poljoprivredno gospodarstvo (OPG) je organizacijski oblik gospodarskog subjekta poljoprivrednika fizičke osobe koji radi stvaranja dohotka samostalno i trajno obavlja djelatnost poljoprivrede i s njom povezane dopunske djelatnosti, a temelji se na korištenju vlastitih i/ili unajmljenih proizvodnih resursa te na radu, znanju i vještinama članova obitelji⁶.

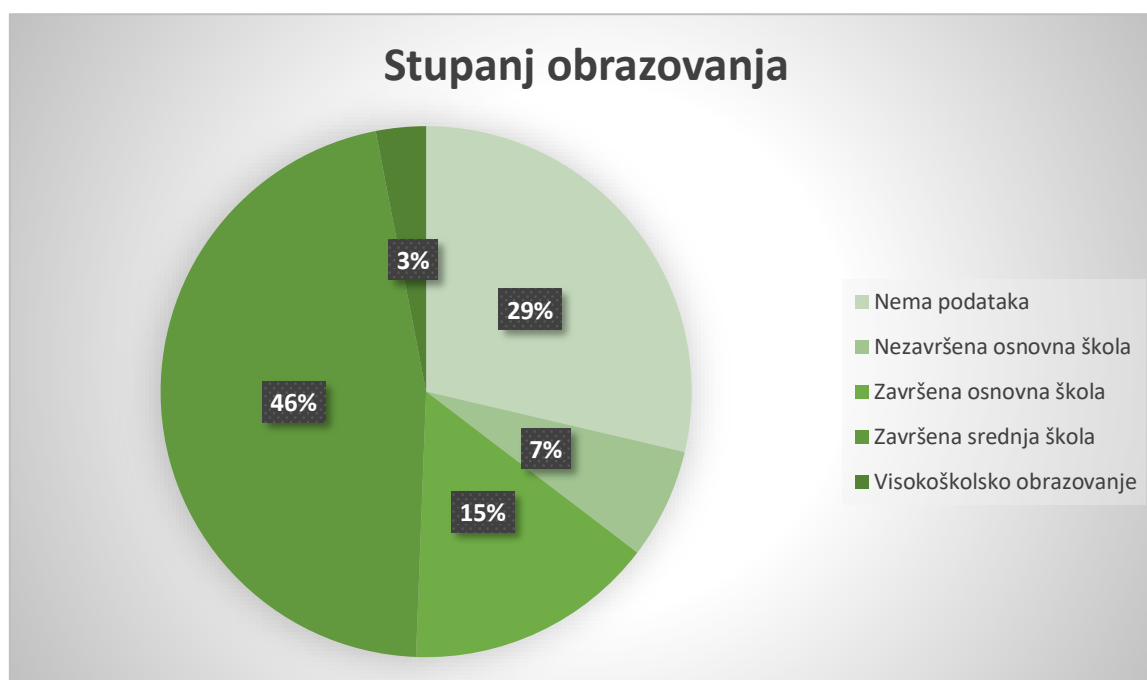
Stanovništvo općine Sirač se ne bavi se značajnijom poljoprivrednom proizvodnjom jer na području nema dovoljno okrupnjenog poljoprivrednog zemljišta. Prema podacima Upisnika poljoprivrednika za 2022. godinu upisano je 164 obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva, 45 samoopskrbnih obiteljski poljoprivrednih gospodarstva te dva trgovačka društva na području općine Sirač. Gospodarstva su u većini slučajeva mala, bave se proizvodnjom voća, povrća i žitarica, a stočarstvo je gotovo nestalo. Na istraživanom području nema niti jedne poljoprivredne zadruge kojoj je glavna funkcija jačanje gospodarskog razvoja uz što kvalitetniju uslugu i povoljnije cijene.

Obrazovanje poljoprivrednika vrlo je važna predispozicija i čimbenik razvoja seljačkog turizma (agroturizma) i ekonomske uspješnosti lokalne zajednice. Struktura obrazovanja nositelja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstava u općini Sirač je slijedeća: za 47 osoba nema podatak o obrazovanju, 11 osoba ima nezavršenu osnovnu školu, 25 osoba ima završenu osnovnu školu, 76 osoba ima završenu srednju školom i 5 osoba sa završenim visokoškolskim obrazovanjem (grafikon 3).

⁵ https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_12_132_3022.html

⁶ <https://poljoprivreda.gov.hr/istaknute-teme/poljoprivreda-173/poljoprivredna-politika/obiteljska-poljoprivredna-gospodarstva/pitanja-i-odgovori/1322>

Grafikon 3. Stupanj obrazovanja vlasnika OPG- ova u općini Sirač

Izvor: Izrada autorice prema podacima Upisnika poljoprivrednika broj PG-a 2022. godine

4.1.5. Šumarstvo

Šume na području općine Sirač nemaju samo privredni već i opći značaj koji se očituje u zaštiti vlastitog zemljišta, ublažavanju nepoželjnih posljedica poplava i jakih vjetrova, reguliranju vodnog režima područja, osiguravanju pitkosti podzemnih voda, utjecaju na povećanje poljoprivredne proizvodnje stvaranju kisika i pročišćavanju zraka, pružanju nenadoknadivog prostora za rekreaciju i različite sportske aktivnosti, unapređenju turizma, osobito lovnog i sportsko-rekreacijskog.

Područje općine Sirač vrlo je bogato šumama tako da šumarstvo na području općine predstavlja značajnu gospodarsku djelatnost, koja prema obujmu i kvaliteti šumskog fonda zadovoljava potrebe postojeće drvne industrije. Ukupna površina pod šumama ovog područja iznosi 10.126,46 ha. Općina planira dio šuma uz naselja i turističke objekte urediti za rekreacijsku namjenu za potrebe stanovništva i njihovih novih navika uvjetovanih suvremenim načinom života. Također, planira se uvođenje zakonskih propisa da svaki novi proizvodni pogon mora sadržavati uređaj kojim se trajno sprječava onečišćenje zraka. Od poduzeća koje se bave preradom drveća jest Građapromet d.o.o. registriran za djelatnost Piljenje i blanjanje drva. Poslovni subjekt u 2021. godini nije povećavao ni smanjivao broj zaposlenih, a imao ih je 13. Djelatnosti kojima se bave jesu: prerada drva, proizvodnja proizvoda od drva i pluta, osim

namještaja, proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala, prijevoz robe (tereta) cestom i ostale prateće djelatnosti u kopnenom promet.

4.2 Turističke atrakcije općine Sirač

Potencijalne i realne turističke atrakcije temeljni su turistički resurs svake turističke destinacije koji određuje i uvjetuje strukturu njene turističke ponude te razvoj turizma uopće. Njihova bit određena je turističkim potrebama, motivima i aktivnostima. Sve turističke atrakcije snažno su prostorno obilježene, bez obzira na to da li su same dio prostora ili je njihova pojavnost strogo prostorno određena (Kušen, 2001). U nastavku rada biti će prikazane turističke atrakcije općine Sirač kao i mogućnost njihovog dodatnog iskorištavanja u budućnosti.

4.2.1. Legenda o Siraču - Zmijska kraljica sa Starog grada⁷

U vrijeme dok ceste nisu bile asfaltirane, ljeti bi na površini bio debeo sloj prašine, upravo je takva cesta bila između Starog grada i rijeke Pakre. Duboko u brdu ispod zidina nekad su bili podrumi tadašnjeg grada-utvrde koje su gradile dvije sestre. Teško je dopreman kamen na brdo. Naročito je jedna od sestara nemilosrdno zahtijevala da zidine budu najšire i najviše u okolici. Pri gradnji zidina kmetovi su padali, ranjavali se, a bilo je i mrtvih. Proklinjali su je svakodnevno. Kada su pokrivali grad-utvrdu, digao se jak vjetar i oluja. Graditelji su htjeli prekinuti posao pa nastaviti poslije nevremena, ali je zla sestra naredila da se radi bez prestanka. Jaki nalet vjetra zbacio je sedmoricu mladih muškaraca sa zidova. Umrli su koturajući se niz brdo sve do vode. Očajna djeca, žene i rodbina mrtvih krenu da kazne zločestu sestru. Pokupili su sjekire, vile, kose, tko je što stigao. Sluge se nisu htjele sukobiti s očajnicima. Ona je dohvatila veliki mač da ih zaplaši. Sjekire i kose zveckale su sasvim blizu. Pokušala se domoći podruma, no sve je bilo zatvoreno iznutra. Okrećući se, ne znajući što će i kako će, uskliknula je: „Neka se pretvorim u zmiju, da se tako spasim!“

Ispunilo se, učas je postala duga šarena zmija, a od mača stvori joj se kruna s dragim kamenom. Odgmizala je između kamenja kroz pukotine, ostavivši pred zidom uplašene i začuđene osvetnike. Na sigurnom se smotala u klupko čekajući da se oni vani razidu. Razmišljala je ljudski: na isti način preobrazit će se natrag u ženu. Izgovorila je želju jednom, pa dvaput i triput. Ništa. Molila se... Ni to nije pomoglo. Ostala je zmija.

⁷ Križ, 2002.

Dobra sestra i posluga tražili su svud naokolo sestru ili bar šarenu zmiju s krunom. Zmija se, pak, nije usudila izgmizati pred ljude. Znala je da bi ju ubili, pogotovo zato da se domognu dragog kamenja s krune. Kako tada, tako do današnjeg vremena. Leži unutra duboko u brdu. Svake sedme godine u ljetnoj noći doplazi niz brdo. Na prašini ostavi svoj vijugavi trag. Napije se vode za sljedećih sedam godina, ponekad čak Pakra iznenada presuši. Opasno bi bilo susresti je. Silna zloća i gorčina, što se u njoj skuplja stoljećima, pretvorila ju je u pravu, pravcatu otrovnicu: zmijsku kraljicu.

Legenda o Zmijskog kraljici sa Starog grada neiskorišteni je resurs općine. Mogućnost iskorištenja je uvodni događaj, predstava na otvorenju manifestacija Dani šljiva i rakije u Siraču. Tradicionalna legenda dobila bi dodatnu vrijednost, a uključeni bi bili učenici Osnovne škole Sirač. Vrlo je važno očuvati tradiciju, a uključivanje učenika najbolja je predispozicija za ostvarenje istog.

4.2.2. Stari grad Sirač

Stari grad Sirač je srednjovjekovna turska kamena utvrda u središtu naselja Sirač. Od 1763. godine, nakon dugogodišnje vladavine Turaka, vlasnik Sirača postaje Antun Janković koji kupuje posjed za 40.000 forinti. Grad Sirač je zidan lomljenim kamenom s vapnenim malterom. Od građevinskih elemenata ostao je sačuvan samo sjeverni bedem s djelomično građevinskim i konzervatorskim saniranim sjeveroistočnim uglom. Ostala struktura bedema i dalje je podložna atmosferilijama i eroziji, te s podziđem s istočne strane utvrde na litici klisure zahtijeva građevinsku sanaciju i konzervaciju jer je statički nesigurna. Građevinski elementi i odroni zemljišta ugrožavaju stambene objekte u podnožju⁸.

Stari grad Sirač nije korišten u niti jednoj manifestaciji do sada. S obzirom da postoji put koji vodi do njega, u budućnosti može poslužiti kao ugostiteljski objekt i suvenirnica. Sama znamenitost podsjeća na Trsat u gradu Rijeci, a izgradnjom restorana i/ili kafića s pogledom na Sirač predstavio bi izvrsnu ponudu mjesta. Turisti bi uživali u prirodnom okruženju, domaćoj hrani i piću. Uz ugostiteljski objekt mogao bi se prilagoditi put za djecu i osobe starije dobi te za invalide. Ljetni mjeseci u godini bili bi idealni za večernje koncerte, a tradicionalni humanitarni Božićni koncert imao bi novu lokaciju održavanja.

⁸ <http://www.sirac.hr/posts/post/289/stari-grad-sirac>

Slika 2. Stari grad Sirač

Izvor: <https://www.tzbbz.hr/o-regiji/gradovi-i-opcine/sirac>

4.2.3. *Manastir Pakra*

Manastir Pakra nalazi se 7 km uzvodno od Sirača prema Purnici, udaljen od Daruvara 12 km, u kanjonu rijeke Pakre po kojoj je dobio ime (slika 3). Okružen je prelijepom prirodom, a pripada brdsko-planinskom dijelu (planina Papuk), nazvanom Zabrdje. Crkva ima odlike baroknog stila, ukrašena je pilastrima koji su bogato arhitektonski obrađeni. Manastir Pakra nekoć je bio izuzetno bogat, a posebno su vrijedne dragocjenosti koje su mileševski kaluđeri prenijeli iz manastira Mileševo među kojima je i plaštanica iz 1567. godine, zatim zbirka-duborezbarenih križeva filigranski okovanih, gdje spada i križ patrijarha Arsenija Crnojevića. Manastir Pakra u svojoj riznici ima i veoma vrijedan ikonostas, mnogim dragocjenim predmetima koji su pripadali manastiru Pakra gubi se svaki trag⁹. Okolna sela su do Domovinskog rata 1991. godine bila naseljena srpskim stanovništvom. Manastir je tada ponovo napustio, a do danas nije bilo veće obnove. Danas je manastir Pakra prazan i gotovo zapušten. O njemu se brine paroh daruvarske Crkve Svetih Otaca Prvog Vaseljenskog Sabora, gosp. Đorđe Ostojić.

⁹ <http://www.sirac.hr/posts/post/288/manastir-pakra>

Slika 3. Manastir Pakra

Izvor: <https://www.zvono.eu/manastir-sakriven-u-sumi-484>

Manastir Pakra smješten je u samoj prirodi, okružen šumom. Zbog dugogodišnjeg propadanja i oštećenja prije svega nužna je građevinska obnova. Manastir Pakra ima potencijala za razvoj vjerskog turizma, konkretnije vjerskog kampa. Novi sadržaj, priroda, mir i duhovna obnova savršen je spoj za vjerski kamp. Ciljna skupina su mladi koji bi se dodatno informirali o vjerskim običajima, molitvama, folklornom plesu i razgovoru o pravoslavnoj vjeri. Dodatna edukacija, aktivnosti i boravak u prirodi mladima bi na kreativniji način pojasnilo jačanje društvene odgovornosti i važnosti vjere, uz sve navedeno upoznali bi se sa Siračom i njegovim ljepotama koje nudi.

4.2.4. Benediktinski samostan Sv. Margareta

Bela je u srednjem vijeku bila vlastelinstvo i značajno crkveno središte te trgovište sa sjedištem u današnjem selu Bijela. U ovom mjestu se 1234. godine najprije spominje benediktinska opatija Sv. Margarite „de Bela” koja je u srednjem vijeku bila najznačajnija benediktinska opatija u Slavoniji. Ova opatija u svoje vrijeme mogla je primiti i do 1000 ljudi. Pretpostavlja se da su opatiju izgradili templarski vitezovi nakon povratka iz Palestine, ali

postoji i mišljenje da ga je izgradila plemićka porodica Tiboldović od Stupčanice i da se isprva zvao “manasterium Bela sive Grab”.

Ostaci ovog samostana danas su bijedni, ali na slici iz 1905. godine vide se još visoki zidovi i lukovi samostana. Sada je ostao očuvan samo zapadni dio zida (slika 4). Međutim, temelji koji se nalaze ispod trave i mahovine, te opkop koji se nalazi oko samostana svjedoče o veličini ovog objekta. Površinom to je bila naša najveća građevina. Ovaj samostan se kroz konzervatorsko-restauratorske radove trenutno obnavlja što doprinosi upotpunjenju krajobraza Općine Sirač, ali i razvitku kulturnog turizma. U dosadašnjim arheološkim nalazima pronađeni su brojni predmeti, keramika, kuhinjski lonci, metalni nalazi i brončani predmeti¹⁰.

Slika 4. Ostaci samostana sv. Margareta i zapadni zid

Izvor: <https://www.hrz.hr/index.php/aktualno/europska-godina-kulturne-bastine/2834-bijela-benediktinski-samostan-sv-margarete>

Kao specifični oblik turizma naveden je kulturni turizam, a dio kulturnog turizma čini arheološki turizam. Motivi turista u tom slučaju su zanimanje za povijest te destinacije ili posebnog lokaliteta, baština, upoznavanje kulture, običaja i stila života lokalnog stanovništva ili cijele zemlje. Kako bi se kulturni turizam razvijao a time i arheološki turizam potrebno je ulaganje u održavanje, valorizaciju, marketing i implementiranje u zajednicu. Nažalost, lokalno

¹⁰ <http://www.sirac.hr/posts/post/307/benediktinski-samostan-sv-margarete>

stanovništvo puno puta nije ni svjesno vrijednosti koju imaju u neposrednoj blizini. Veći dio motiva turista se svodi na sunce i more, a tek manji dio na kulturu i arheologiju (Kreis, 2019).

Samostan sv. Margareta istražuje se od 2013. godine pod vodstvom arheologa, studenta, osoba s Instituta za antropologiju te vanjskih suradnika. Godine 2023. u periodu od 01. do 18. kolovoza istražuje se prostor oko svetišta crkve i područje samostanskog klaustara, a rezultati istraživanja izlaze u mjesecu rujnu.

Samostan je izvrsna turistička atrakcija za sve ljubitelje povijesti, kulture i arheologije. Kroz budućnost se može prilagoditi za razgledavanje i osmišljavanje rute Stari grad Sirač-Pakra Manastir-Samostan sv. Margareta. Turisti bi posjetili glavne znamenitosti općine Sirač i dodatno se informirali o njima.

4.2.5. Dani šljiva i rakija u Siraču

Dani šljiva i rakija u Siraču tradicionalna je i najvažnija općinska manifestacija koja se održava prvi vikend u mjesecu rujnu, a obilježje Sirača upravo jesu kamen, drvo i rakija. Manifestacija je prvi puta održana 2008. godine i od tada se proširila turistička ponuda Sirača. Cilj manifestacije je promidžba uzgoja šljiva, proizvodnje rakije i prerađevina čiji sastojak je šljiva (pekmezi i džemovi). U sklopu manifestacije održava se pečenje rakije i ocjenjivanje uzoraka rakije i likera lokalnih proizvođača, a i šireg područja. Zadnjih godina uvedeno je i ocjenjivanje pekmeza, džemova i voćnih namaza. Štandovi krase proizvodima lokalnih proizvođača poput džemova, kolača, pića, ručnih radova i sl.

Manifestaciju obilježavaju nastupi KUD-a, Matice umirovljenika i učenika Osnovne škole Sirač. Također, igraju se šljivarske igre, izložba drvenih skulptura, povorka sa kočijama i nastupi hrvatskih izvođača. Općina Sirač oduševljava svojom ponudom, u samo dva dana Sirač posjeti otprilike tri do četiri tisuće posjetitelja, a svake godine se nastoje unijeti promjene u program ponude. Sirač je daleko poznat po uzgoju šljiva i proizvodnji rakije te je ova manifestacija izvrsna da se još više promovira ono što općina nudi. Manifestacija se održava svake godine, osim u vrijeme pandemije COVID-19. Prva dana mjeseca rujan 2023. godine na manifestaciji nastupiti će popularni hrvatski izvođač, Željko Bebek (slika 5).

Slika 5. Najava manifestacije Dani šljiva i rakije u Siraču 2023. godina

Izvor: <https://www.mojportal.hr/aktualno/festa-nad-festama-legendarni-zeljko-bebek-nastupa-na-danima-sljiva-i-rakija-u-siracu/>

4.2.6. *Gastro manifestacija nacionalnih manjina*

Prema UNWTO-u gastro turizam (engl. Food Tourism) je jedan od najdinamičnijih i najkreativnijih segmenata turizma. Destinacije su svjesne važnosti diversificirana ponude kroz gastronomiju posebice kako bi se potaknuo lokalni i regionalni razvoj. U ovom turističkom segmentu intenzivno se debatira o održivosti, etici, autentičnosti, lokalnim vrijednostima i kulturi. To ne iznenađuje s obzirom da gastro turisti prakticiraju životni stil sklon učenju od drugih kultura i eksperimentiranju te na taj način traže iskustva zasnovana na lokalnom identitetu u svijetu koji postaje sve uniformniji i dostupniji¹¹.

Gastro manifestacija nacionalnih manjina po prvi puta je održana 2016. godine u organizaciji Udruge Nijemaca i Austrijanaca Sirač. Udruga je povezala Mađare, Slovake, Talijane, Srbe, Čehe, Rumunje, Ukrajinke, Rome, Nijemce iz Vukovara i Hrvate, a predstavnici svake manjine su pripremili i predstavili tradicionalno nacionalno jelo.

Nijemci i Austrijanci ponudili su njemačke kuhane kobasice, Česi krumpirove placke s mašću, namazom od čvaraka, Srbi su pripremili soma, šarana i deveriku, pržene i u fišu, Slovaci su pripremili nareske i kukuruznu pogaču, Talijani su ponudili konjske kobasice i druge

¹¹ https://www.iztg.hr/UserFiles/file/novosti/2018/180315_kulturni_manifestacije.pdf

suhomesnate specijalitete, Mađari su ispekli palačinke, lungašice i pogačice, Rumunji su pripremili paradajze punjene sa salatam od patlidžana, Nijemci iz Vukovara ispekli su tradicionalne njemačke slastice, a sve to poslužilo je kao moćno predjelo ili dobra podloga prije večere za više od 200 sudionika¹². Ovom manifestacijom izvrsno su povezane nacionalne manjine (slika 6) koje su sastavni dio svakoga kraja, a različitosti su prikazane kroz gastronomiju i tradicionalne pjesme na njihovom jeziku.

Slika 6. Gastro manifestacija nacionalnih manjina 2023. godina

Izvor: https://www.youtube.com/watch?v=CfN5OcFT_to

4.2.7. *Spring route*

Općina Sirač s prekrasnom prirodom, divnim ljudima i bogatom gastronomskom ponudom, bacila je kartu na turizam u vidu uređenje cikloturističke infrastrukture. Pored zgrade Općine postavljene dvije pametne klupe za bežično punjenje mobitela koje omogućuju i besplatno surfanje, a nedavno je postavljen i pogon eBIKESHARE (slika 7), sustav za aktivaciju

¹² <http://www.sirac.hr/posts/post/745/7-gastro-manifestacija-nacionalnih-manjina-i-dan-njemacke-i-austrijske-kulture>

aplikacije za najam i kupnju električnih bicikala, projekt kojeg je podržalo Ministarstvo turizma iz Fonda za razvoj turizma.

U kolovozu 2019. godine Grad Daruvar, u suradnji s Općinom Sirač i Turističkom zajednicom Daruvar-Papuk, završio je 3. fazu projekta „SPRING ROUTE – Spajanje izvora termalne vode u Daruvaru i izvora pitke vode u Siraču putem uređenja cikloturističke infrastrukture“ i to stavljanjem u pogon eBIKESHARE sustava aktivacijom aplikacije za najam i kupnjom pet električna bicikla uz sufinanciranje Fonda za zaštitu okoliša i energetske učinkovitost. U gradu Daruvaru se nalaze 3 električna bicikla za najam, a u Općini Sirač 2 električna bicikla za najam koja su postavljena na stanicama¹³.

Ovim projektom spojio se grad Daruvar i Općina Sirač uz realizaciju dodatnog sadržaja i razvoj sportsko-rekreacijskog turizma. Unatoč tome kako grad Daruvar broji veću dolaznost turista, ovim projektom se dodatno pruža prilika za posjet Siraču i bogatoj prirodi koju čini upravo Spring route.

Slika 7. Stanica za iznajmljivanje e-bicikala u Siraču

Izvor: <https://bjelovar.live/ukorak-s-vremenom-nakon-pametne-klupe-u-sirac-stigla-i-stanica-za-iznajmljivanje-e-bicikala/>

¹³ <http://www.sirac.hr/posts/post/587/projekt-spring-route-pametna-klupa-i-postavljanje-stanica-za-iznajmljivanje-e-bicikla>

4.3. Intervjuirani akteri ruralnog razvoja općine Sirač

Svako mjesto ističe svoje glavne aktere koji svojim radom doprinose mjestu i lokalnoj zajednici. Općina Sirač raspolaže s brojim akterima: to su udruge, tvrtke, vlasnici poljoprivrednih gospodarstva te ostali pojedinci i skupine ljudi. Odabrani akteri su oni koji u bližoj ili danjoj budućnosti planiraju razviti ili proširiti ruralni turizam.

4.3.1. Načelnik Općine Sirač

Dugogodišnji načelnik općine Sirač bio je Branimir Miler. Na lokalnim izborima 1993. godine odabran je za volontera načelnika do 1997. godine. Svoj mandat započeo je 2001. godine, a završio 2021. godine. Trenutni načelnik jest Igor Supan koji je završio Osnovnu školu u Siraču te srednju školu u Daruvaru, smjer ekonomist. Daljnje školovanje nastavio je na Ekonomskom fakultetu u Rijeci, studij Poslovna ekonomija, smjer Međunarodno poslovanje. Za diplomski studij odlučio se za Ekonomski fakultet u Osijeku, smjer Marketing te stekao zvanje Magistra ekonomije, mag.oec. Nakon završenog fakulteta radi na stručnom osposobljavanju u Općini Sirač do 24.05.2013. godine kada počinje profesionalno obnašati dužnosti na mjestu Zamjenika načelnika do 21.05.2021.

Od tada započinje obnašati dužnost načelnika općine Sirač. Nakon visokoškolskog obrazovanja odlučno je znao kako svoj nastavak života vidi u Siraču. Niti jedan grad ga nije osvojio kao njegovo rodno mjesto. Nakon preuzimanja funkcije načelnika želi podići općinu Sirač na iznimno veću razinu. Raspisivanjem Javnog poziva za stambeno zbrinjavanje mladih obitelji na području općine Sirač žele se privući nove mlade obitelji koje bi doprinijele razvoju same općine. Također, općina Sirač raspisuje Javne pozive za potpore poljoprivredi i poticanje gospodarstva. Tijekom provođenja intervjua, iskazuje se želja načelnika pretvorbe općine u tzv. „manji grad“ s većim akcentom ruralnosti. Obilje prirode postati će velika želja stanovništva. Podiže se svijest o ruralnim područjima koja su sve više tražena prilikom kupnje nekretnine. U Siraču se nalazi vrtić, škola, pošta, liječnica, zubar, bankomat, dućani i dva ugostiteljska objekta. Sasvim dovoljno za normalan, svakodnevni život. Načelnik će zastupati svoju općinu do kraja mandata, slušati prijedloge akta, ali i provoditi ih u djelo. Prvi i osnovni korak bio bi obnoviti postojeću infrastrukturu koja je temelj razvoja svih idućih želja i mogućnosti. Veliku pomoć i podršku dobiva od bivšeg načelnika, Branimira Milera. Nastoji poslušati starije, kao što je i bivši načelnik slušao mlade.

Načelnik svojom funkcijom bitno doprinosi razvoju ruralnog turizma. Percepcija načelnika jest u jačanju stanja općine kroz dolaznost novih obitelji koje potencijalno mogu razviti poljoprivrednu proizvodnju kao i razvijati ruralni turizam. Obnova infrastrukture bitan je faktor obnove mjesta i poboljšanja uvjeta, dolaznosti i dodatne privlačnosti za turiste. Govoreći o ruralnoj sredini, zahtjeva se obnova iste. Kao rješenje nezaposlenosti općine jest izgradnja poduzetničke zone gdje bi se lokalno stanovništvo zaposlilo te ponudilo nova radna mjesta i širem krugu ljudi. Načelnik je osnovni pokretač za sve aktere, te pojedince i skupine unutar općine. Razvojem ruralnog turizma očekuje se aktivacija cjelokupnog stanovništva kako bi se zaustavili negativni učinci usmjereni ka ruralnim područjima.

Slika 8. Bivši načelnik Branimir Miler (lijevo) i trenutni načelnik Igor Supan (desno)

Izvor: <https://www.klikni.hr/sredisnja-hr/2021/03/05/nacelnik-i-zamjenik-odlucili-zamijeniti-mjesta-sto-ce-reci-biraci/>

4.3.2. Športsko ribolovno društvo „Pastrva“ Sirač

Kanjon rijeke Pakre izlazi iz pobrđa SZ Papuka ispod sela Bijela u općini Sirač. U lokalnoj zajednici, ali i šire postao je poznat proglašenjem Parka prirode Papuk (1999.) i UNESCO Geoparka (2007) kao „Predvorje Parka prirode“. Kanjon rijeke Pakre samo u uskim znanstvenim humanističkim krugovima (arheologija, povijest, povijest umjetnosti) poznat je i

kao trasa stare rimske ceste koja se spominje u Rimskim itinererima na pravcu Aqua Balissae-Incerum (Daruvar-Velika).

Športsko ribolovno društvo „Pastrva“ Sirač osnovano je 2001. godine, no bilo je neaktivno do 2017. godine kada se aktiviralo uz predsjednika Lea Lukača koji redovito pohada edukacije iz područja ribolova, a njime se bavi od malih nogu. Udruga broji oko 50 aktivnih članova, uz to se bavi promicanjem sportskog ribolova, zaštite prirode, promicanjem mjesta i turizma naselja. Jezero za ribolov nalazi se u Siraču.

Područje Sirača obiluje salmolidnom rijekom u kojoj obitava autohtona pastrva (lat. *Salmo trutta*). Također, rijeka je zaštićena Naturom 2000.¹⁴ Zagađenjem okoliša i rijeke raznim otpadcima od strane stanovništva, brojnost pastrve se smanjila te je rješenje bilo očistiti prouzročeno stanje (2017. godina). Pokretač akcije čišćenja bio je Leo Lukač. Zaštita prirode i rijeke neizbježna je za razvoj općine Sirač. Udruga ima velike planove za razvoj ruralnog turizma u općini Sirač. Planira se izgradnja umjetnog jezera (slika 9) u mjestu Donji Borci-općina Sirač, gdje bi se uzgajala autohtona pastrva, te pecanje i lov riba. Osim izgradnje umjetnog jezera planira se izgradnja poučne staze (8,62 km) sa tri odjeljka, od tvornice vapna do Manastira Pakra. Prva poučna staza orijentirana je na raznolikost biljnog svijeta, druga na raznolikost životinjskog svijeta i treća orijentirana na vodeni svijet. Cilj poučne staze je poticanje čovjeka da promiče i koristi rekreacijske, zdravstvene i turističke funkcije šuma, prirodne ljepote krajobraza i promovira njihovo održivo korištenje. Najveći dio staze nalazi se na trasi stare uskotračne željeznice koja je već dijelom formirana u smislu širine i nagiba. Na ostalim dijelovima predviđene staze potrebne su intervencije u obliku iskopa, pošljunčavanja ili izvođenja viseće staze uz stijenu kako bi staza bila adekvatno uređena. Uređenju poučne staze pristupa se uz načelo minimalne intervencije. Svi materijali koji će se koristiti biti će prirodni. Unutar poučnih staza postaviti će se informativne i edukacijske ploče.

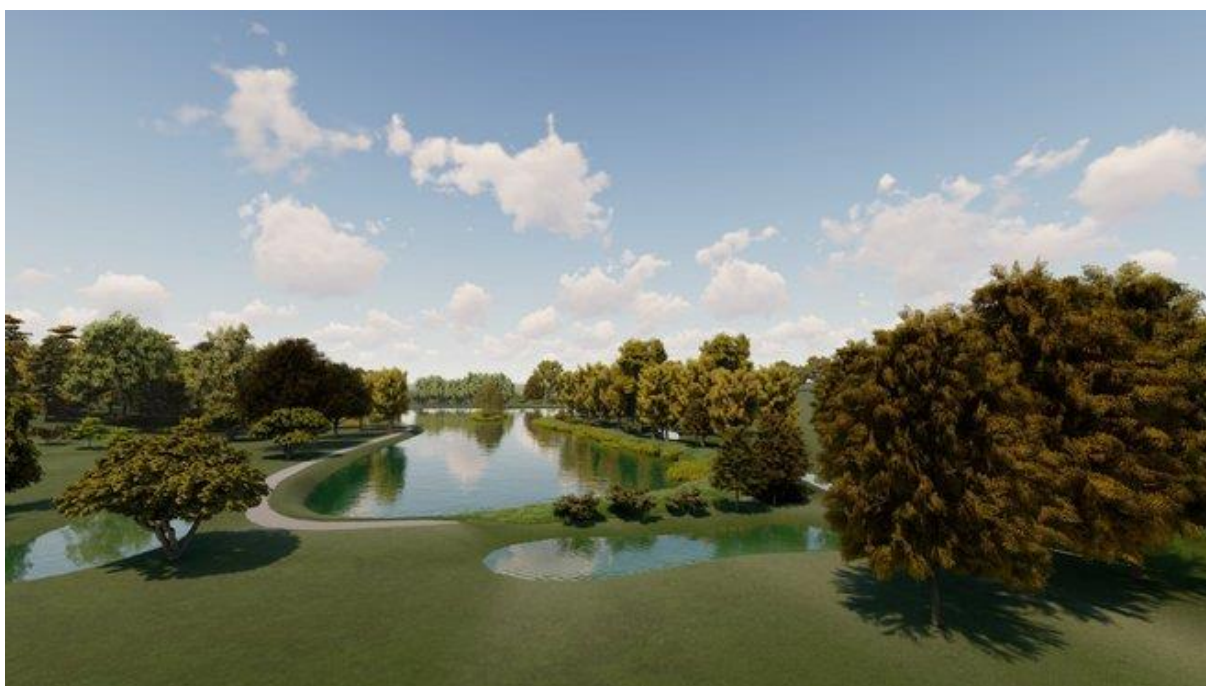
Športsko ribolovno društvo „Pastrva“ Sirač nastoji dodatno razviti ribolovni i sportsko-rekreacijski turizam. Svake godine redovito dolaze ribiči iz Bosne i Hercegovine, Srbije, Slovačke i Makedonije, no smještaj noćenja rezerviraju u gradu Daruvaru zbog nepostojanja smještaja u općini. Član udruge, Jasmin Subašić državni je prvak u ribolovu pastrve umjetnim mamcem sa obale.

Športsko ribolovno društvo „Pastrva“ Sirač nema svoju Internet, Facebook ili Instagram stranicu. Predsjednik udruge navodi kako je sve spremno kada krenu radovi izgradnje jezera i

¹⁴ Natura 2000- ekološka mreža sastavljena od područja važnih za očuvanje ugroženih vrsta i stanišnih tipova Europske unije. Njezin cilj je očuvati ili ponovno uspostaviti povoljno stanje više od tisuću ugroženih i rijetkih vrsta te oko 230 prirodnih i poluprirodnih stanišnih tipova.

staze koji započinju na jesen 2023. godine i treba biti izgrađeno do kraja godine. Uložiti će se dosta truda u promociju kako bi brojni ribiči Republike Hrvatske i iz susjednih zemalja saznali za njih. Biti će velika vrijednost imati unikatno jezero na području kontinentalne Hrvatske.

Izdvojeni akter Športsko ribolovno društvo „Pastrva“ Sirač pod vodstvom predsjednika, Lea Lukača, ističe se i doprinosi očuvanju prirode na području općine Sirač i razvijanju ribolovnog turizma. Za ponovnu aktivaciju udruge 2017. godine zadužen je trenutni predsjednik. U planu je zaštita gorskog dijela rijeke Bijeke te autohtone pastrve (*lat. Salmo trutta*) koja u njoj obitava. Veliki korak za udrugu upravo je izgradnja umjetnog jezera koje će dodatno razviti ribolovni turizam, a neizostavno je napomenuti poveznicu drugih oblika ruralnog turizma- sportsko-rekreacijski, ekoturizam i edukacijski turizam. Član udruge Josip Subašić državni je prvak u kategoriji ribolov na pastrve umjetnim mamcem s obale što je odličan preduvjet za razvijanje škole ribolova u budućnosti. Svojim djelovanjem, ciljem i očuvanjem prirodnih vrijednosti orijentiranih na ribolov, udruga je izvrstan akter dodatnog razvoja ruralnog turizma u općini Sirač.

Slika 9. 3D prikaz planiranog jezera u Donjim Borkima

Izvor: <https://www.mojportal.hr/magazin/foto-u-siracu-pocela-izgradnja-umjetnog-jezera-za-uzgoj-pastrve/>

4.3.3. *Inter-promet d.o.o.*

Ljudi izvan svog redovnog zvanja i zanimanja imaju i svoje sklonosti za različite hobije u slobodno vrijeme. Oni koji prolaze prirodom i ne osjećaju ljepotu koja ih okružuje, teško mogu postati lovci. Lov divljači obuhvaća traženje, dočekivanje, osmatranje, vabljenje, slijeđenje, odstrjel i hvatanje žive divljači, puštanja ptica grabljivica, sakupljanje uginule divljači i njezinih dijelova (rogovlja, koža i dr.) i sakupljanje jaja pernate divljači. Čovjek u civiliziranom svijetu, gdje je prirodna ravnoteža već narušena, mora pravilnim zahvatima u prirodu nastojati nadomjestiti izgubljeno (Darabuš i Jakelić, 2002).

Tvrtka Inter-promet d.o.o. bavi se eksploatacijom kamena i proizvodnjom svih vrsta kamenih materijala za graditeljstvo i industriju. Od 2006. godine tvrtka ima koncesiju na Državno otvoreno lovište Javornik VII/7 te je jedna od djelatnosti tvrtke i lovni turizam. Ideja o bavljenju lovnim turizmom nastala je iz hobija vlasnika tvrtke, a samo lovište je veličine oko 10 000 ha, na otprilike 200-800 m nadmorske visine. Lovište je gotovo u cijelosti pokriveno šumom, a od vegetacije prevladava bukva, u nižim dijelovima pojavljuje se hrast dok se u najvišim dijelovima pojavljuju jela i smreka. Glavne lovne vrste divljači u lovištu jesu: jelen obični, srna obična i svinja divlja. Divlje svinje su najbrojnija vrsta krupne divljači u lovištu i većina komercijalnih je upravo na divlje svinje prigonom¹⁵.

Najveći broj lovaca dolazi iz Austrije, Njemačke, Ujedinjenog Kraljevstva i Skandinavskih zemalja. Primarne želje lovaca jesu uspjeh u lovu, a pored toga iznenadi ih priroda, naročito brdoviti teren i šuma. Kako je lov hobi u prirodi, vrlo je nezgodno nakon gotovo cijelog dana boravka u prirodi doći u hotel. Ideja o izgradnji smještaja lovačkog doma pojavila se radi potrebe i zahtjeva lovaca te lakše organizacije komponente lova i smještaja. Lovački dom (slika 10) sastoji se kuhinje, velike sale, devet soba (ukupno 22 kreveta) te svaka sadrži potpuno opremljenu kupaonicu, skladišni prostor za svu lovnu opremu, parking i boksovi za pse. Sobe su dvokrevetne i trokrevetne, a čest problem je nedostatak upravo jednokrevetnih soba. Gosti obično borave jedan vikend u lovištu, dva do tri dana.

Općina Sirač uspješna je u lovnom turizmu, a kroz budućnost potrebna je samo bolja promocija. Dolaskom grupe lovaca iz Švedske snimili su videouradak o lovu u Siraču koji je vrlo kvalitetnog sadržaja i može biti izvrstan materijal za dolazak novih grupa lovaca¹⁶.

¹⁵ Prigon-organizirani skupni lov kojima se lovi na način da jedan dio lovaca stoji i čeka divljač, a drugi dio lovaca s psima dotjeruju divljač na lovce koji čekaju divljač.

¹⁶ <https://www.youtube.com/watch?v=kaIEDFOoSE>

turizam je vrlo važan i za očuvanje staništa, divljači i ublažavanja šteta od strane prouzrokovane divljači.

Lovni turizam kao jedna od djelatnosti tvrtke Inter-promet d.o.o. izvrsna je ponuda za sve ljubitelje lova. Ciljna skupina su strani lovci koji dolaze na tzv. vikend lov gdje se nudi i opcija smještaja. Jedini smještaj u općini Sirač upravo je lovački dom Javornik sa ukupno 22 kreveta. Smještaj je usmjeren samo na lovce, a najam prostora u druge svrhe nije moguć. Značajna prednost je ponuda smještaja, no razni zahtjevi turista ponekad iziskuju smještaj u gradu Daruvaru. U budućnosti se planira proširenje smještajnog kapaciteta, ali fokus je na jednokrevetne sobe koje su najtraženije.

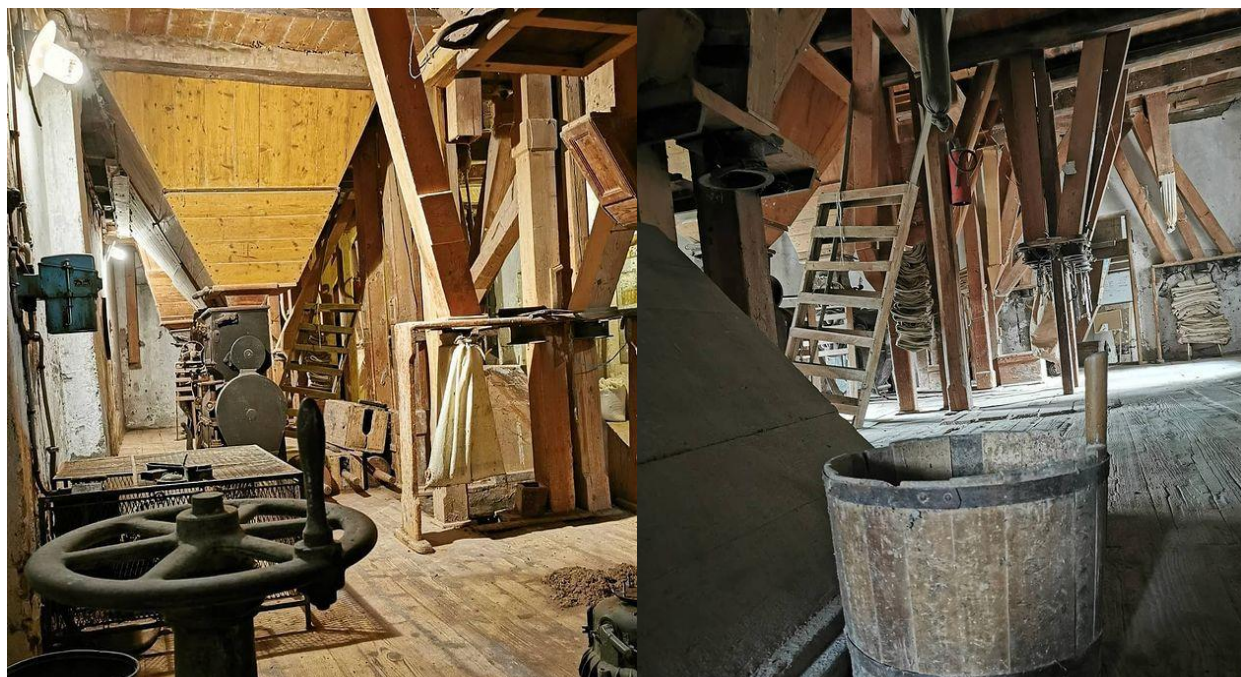
Slika 10. Lovački dom Javornik

Izvor: <http://www.visitdaruvar.hr/lovacka-kuca-javornik.aspx>

4.3.4. OPG Magdalena Grgić

OPG Magdalena Grgić (rođena Vašatko) osnovan je 11.03.2021. godine. Svoje djetinjstvo provela sam u Siraču te se vrlo dobro sjećam Magdalene. Živjele smo u istoj ulici, svega par kuća udaljenosti. Dok bi se moji prijatelji i ja igrali, Magdalena bi nakratko došla biciklom do nas, sa gumenim čizmama i jabukom u ruci. Ona nije imala vremena za igru kao

mi jer je svakoga dana hranila i muzla koze i ovce. Pronalaskom starih zapisa pokojnog djeda dodatno se probudila želju za promjenom i pokretanjem gospodarstva. Njen šakundjed je daleke 1914. godine došao iz Češke sa svojom obitelji, imao je sina Filipa koji je imao sina Antuna, a njen djed Antun sina Zvonimira, odnosno njenog oca. Četiri generacije Vašatkovih sinova koji su nosili tradiciju mlinarstva, te su svi bili vrsni mlinari. Kada je Magdalenin pradjed Filip umro, tj. bio pogubljen od strane pobunjenika na području Sirača za vrijeme Drugog svjetskog rata (1943. godine), mlin i cjelokupno imanje (štale, štagljevi, 2 voćnjaka, livada, dijelovi šume ispred i iza imanja) postaje nacionalizirano, tj. Vašatkovi gube pravo na vlasništva nad imanjem. Njenom djedu je bilo onemogućeno izučavanje zanata u njegovom mlinu, morao je ići tražiti mjesto gdje može odraditi praksu za svoje buduće zanimanje. Dospio je u Bernaškov mlin u Daruvaru, odnosno rodnu kuću njene bake, gdje ju je i upoznao. Pošto je mlin i dalje bio državni, djed je nakon završetka školovanja sa svojih dvadesetak godina, počeo zahtijevati prava na posjed, svoju djedovinu. Magdalena je jednom prilikom pronašla sva pisma i dnevnik koje je pisao njen djed u kojemu su bile iskazane emocije prema imanju, stoga Magdalena želi pokušati obnoviti mlin (slika 11 i 12) i očuvati obiteljsku tradiciju. Sam projekt je zamišljen kao spoj više djelatnosti: mlinarstvo, uzgoj životinja i žitarica, seoski turizam... koje bi bilo raspoređeno prema godišnjim dobima, dio u ljeto, jesen, proljeće i dio u zimu, ali će biti i cjelogodišnjih elemenata. Ime obrta će biti „DEDINA DOLINA“.

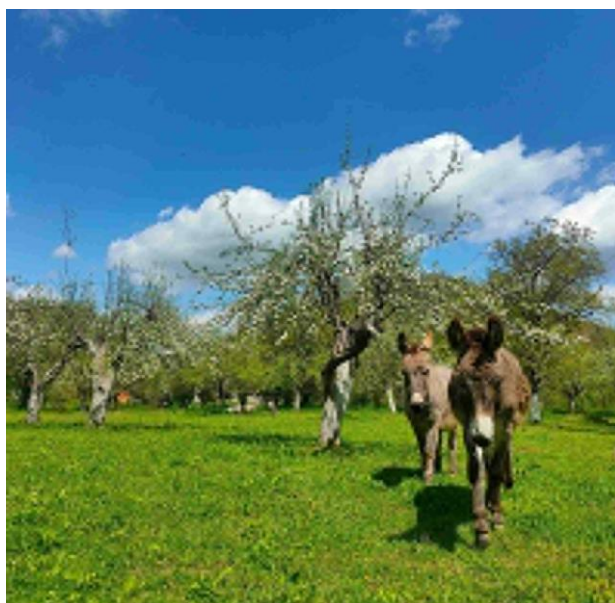
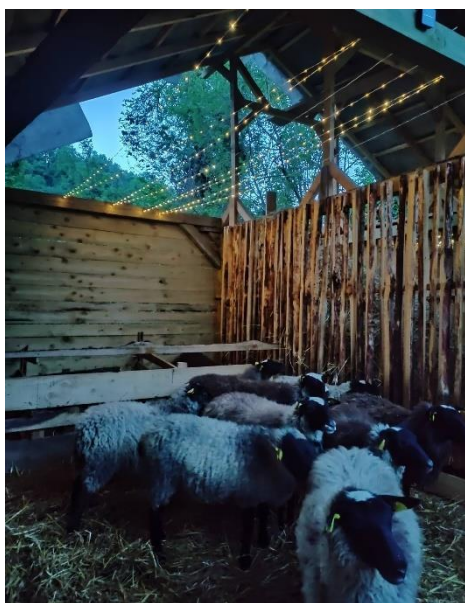

Slika 11. i 12. Unutrašnjost mlina i strojevi

Izvor: Galerija vlasnice OPG-a

U 2022. godini Magdalena se prijavila na natječaj za financiranje projekata prema programu za financiranje projekata lokalne infrastrukture i ruralnog razvoja na područjima naseljenim pripadnicima nacionalnih manjina. Iznos od 60.000 kn uložila je u kupnju dva magarca i deset ovaca romanovske pasmine (slika 13 i 14) , izgradnju nastambe za životinje, postavljanje zaštitne ograde i pastira.

Vlasnica gospodarstva teži tradiciji i seoskom načinu života. Gospodarstvo je predivan spoj prirode, domaćih proizvoda i životinja koje ga dodatno krase. Na gospodarstvu se nudi magareće mlijeko i domaći sok od jabuke. Za kupnju magaraca vlasnica se odlučila iz razloga što želi razviti terapijsko jahanje za djecu sa posebnim potrebama te ljekovitosti magarećeg mlijeka koje želi ponuditi na tržištu. Jednoga dana cilj je povezati se s vrtićima i udrugama, organizirati radionice i igraonice koje bi omogućile na 2-3 sata tjedno ili mjesečno imati svoj vrtić na njenom gospodarstvu. Obiteljski mlin ne planira se vratiti u pogon, nego isključivo ostati za razgledavanje u sklopu gospodarstva. Postoji i ideja o mini hidroelektrani koja bi proizvela energiju za rasvjetu čitavo naselje Sirač. Kroz budućnost planira se izgradnja apartmana, konobe ili pekare uz tradicionalno uređenje čitavog gospodarstva. Vlasnica medije smatra važnim za privlačenje posjetitelja, no iako je riječ o obiteljskoj tradiciji želi se prepoznatljivost gospodarstva ostvariti kroz poznatu urečicu „od usta do usta“. Mlada i perspektivna osoba sa velikim ciljevima i ustrajnsoti može postati velika konkurencija seoskog turizma.

Slika 13. i 14. Životinje na OPG-u Magdalena Grgić

Izvor: Galerija vlasnice OPG-a

4.3.5. OPG Marijana Požega

OPG Marijana Požega nalazi se u Siraču, osnovan 16.10.2006. godine. Gospodarstvo se prostire na veličini oko 7,5 ha. Nakon osnutka gospodarstva podiže se nasad oraha na veličini površine od 2 ha. Vlasnica Marijana od malenih nogu bavi se poljoprivrednom proizvodnjom, odlučila je proširiti svoje gospodarstvo s uzgojem životinja. Godine 2013. odlučuje se za kupnju ovaca romanovske pasmine, ujedno i prvo gospodarstvo u Siraču sa istoimenom pasminom. Navede godine odlučuje se za kupnju 10 ovaca. Kao velika zaljubljenica u prirodu i životinje imala je još jednu želju, imati magarce na svom gospodarstvu. Prvi magarac, Duško, stigao je 2019. godine, također prvi magarac u Siraču. Gospodarstvo sije zob i tritikal za potrebe hranidbe životinja, te naručuju krekerne za magarce iz Križevaca. Trenutno je na gospodarstvu 30 ovaca, dok ih je prije nekoliko godina bilo i više od 100, a razlog smanjenja stada je dobra prodaja dok je primarni cilj očuvanje podmlatka. Što se tiče magaraca, u lipnju 2023. godine ukupno je 7 magarica i 3 magarca.

Vlasnica Marijana sa članovima svoje obitelji redovno sudjeluje na sajmu u Gudovcu. Osvojene nagrade jesu:

- prvonagrađeno grlo- ovan ŽB 830402197, u kategoriji pasmine romanovska ovca, 2016. godina
- trećenagrađena kolekcija ovaca, u kategoriji pasmine romanovska ovca, 2016. godina
- drugonagrađena kolekcija ovaca, u kategoriji pasmina romanovska-hrvatski uzgoj, 2017. godina
- prvonagrađeni ovan ŽB 830890788, , u kategoriji pasmina romanovska- hrvatski uzgoj, 2018. godina
- drugonagrađena kolekcija ovaca, , u kategoriji romanovska- hrvatski uzgoj, 2018. godina
- prvonagrađeni ovan HR 231872648, , u kategoriji romanovske pasmine, 2022. godina (slika 15).

U svim radovima koje poljoprivreda zahtjeva pomažu si članovi obitelji, gosp. Marijana i njen suprug, kćer i zet. Životinje nisu obaveza, one postaju članovi obitelji o kojima se iznimno brinu i pružaju im puno ljubavi. Poljoprivreda povezuje obitelj, svi radovi jesu zajednički, nema kategoriziranja, svi rade ono što stignu. Svoje proizvode prodaju na kućnom pragu, time ostvaruju povjerenje od strane kupaca i potrošača. Gosp. Marijana završila je tečaj za samostalnog označavatelja ovce u Garešnici preko Savjetodavne službe Daruvar. Time si

smanjuje troškove dolaska veterinara i odradi u vrijeme kada njoj odgovara. U budućnosti se želi proširiti uzgoj životinja ne navodeći konkretan broj. Granica je dobro poznata izjava „do koliko budemo mogli, imat ćemo“.

Gospodarstvo ima naročitu kvalitetu razvoja seoskog turizma, a ističe se prema prvim romanovskim pasminama ovaca i magaraca u čitavoj općini. Prisustvovanjem na sajmu u Gudovcu gospodarstvo je ostvarilo niz nagrada čime se dokazuje uspješnost uzgoja. Svaki proizvod ima svog promotora, kupca. Nema bolje promocije od kupaca koji pohvale kvalitetan proizvod i potakne ostale na kupnju. Za daljnji razvoj gospodarstva postoji vizija pokretanja kozmetičkih proizvoda bazirani na magarećem mlijeku, otvaranje kušaonice, znanstveni radovi usmjereni na uspoređivanje majčinog i magarećeg mlijeka i omogućavanje prakse učenicima i studentima.

Slika 15. Nagrade OPG-a Marijana Požega

Izvor: Galerija autorice

4.3.6. *Analiza intervjua*

Općina Sirač broji niz izvrsnih preduvjeta za razvoj ruralnog turizma. Kao ruralnu sredinu, krasi je obilje nezagađene prirode, a odabrani akteri ruralnog razvoja imaju visoku razinu svijest o razvoju i napretku određenih oblika ruralnog turizma. Trenutna situacija navodi kako je razvijen lovni i ribolovni turizam zbog bogatstva šuma i vode, a svake godine dolaze naši domaći, ali i strani turisti kako bi uživali u svojim hobijima. Projektom Spring route povezo se grad Daruvar i općina Sirač kojim se razvio i sportsko-rekreacijski turizam. Pored navedenih oblika ruralnog turizma također se navodi mogućnost razvoja ekoturizma zaštitom autohtone pastve (lat. *Salmo trutta*) i zaštita gorskog dijela rijeke Bijele. Velikih potencijala za razvoj ima i seoski turizam.

Glavna prednost općine Sirač je povezanost sa gradom Daruvarom, gdje bi kroz budućnost povećali dolaznost turista ukoliko bi se doista razvio ruralni turizam uz osiguravanje smještajnih kapaciteta, odnosno mogućnosti noćenja. Za samo 10 minuta vožnje automobilom od Daruvara, turisti bi došli u prirodni raj i njena bogatstva. Pored prirodnih bogatstva, ističu se i znamenitosti. Glavna znamenitost upravo je Stari grad, pored njega i Samostan sv. Margareta, Pakra Manastir te Park branitelja i Svetnja. Najveći dolazak u općini Sirač bilježi se tokom manifestacije Dani šljiva i rakija te Gastro manifestacije nacionalnih manjina. Upravo su manifestacije glavna dešavanja koja proširuju ponudu svakog mjesta i „poziv“ na dolazak.

Nakon pandemije COVID-19 dodatna je lekcija koliko vrijede stvari koje nas okružuju, vrijednost postaju upravo male i skromne sitnice za život. Turisti više nisu orijentirani na zimski ili ljetni odmor, a ruralna područja postaju sve više tražena na tržištu.

Natječaji usmjereni prema ruralnom turizmu bili bi dobar početak za razvoj ili proširenje postojećih oblika ruralnog turizma. Svaki akter ističe kako bi iskoristio odobreni natječaj, a ideja ima mnoštvo. Samo neke od ideja jesu: obnova infrastrukture, etno kuća ili muzej, oprema za ribolov i mrijest, škola ribolova, izgradnja jednokrevetnih soba, kušaonica i seoska pekara, proširenje stada, izrada Internet stranica itd... Također, dva aktera već su se susrela sa natječajima. Športsko ribolovno društvo „Pastrva“ započinje izgradnju umetnog jezera u Donjim Borkima koje će biti dovršeno do kraja 2023. godine, a OPG Magdalena Grgić iskoristila je natječaj usmjeren na područja s nacionalnim manjinama i proširila svoje gospodarstvo.

Osnovni uvjet za stvaranje konkurentnosti je razvoj gospodarstva i aktivnost stanovništva za napredak ruralnog turizma. Usmjerenost aktera na promociju odlazi ka tradicionalnim

vrijednostima „od usta do usta“, „dođi i doživi“... Suvremen način života zahtijevat će promociju putem medija koja će pridonijeti razvoju i unapređenju.

Najveća prednost kojom se raspolaže je upravo priroda koja krase općinu Sirač. Veliki problem je nedostatak smještajnog kapaciteta kojeg nema na čitavom teritoriju općine Sirač osim lovačkog doma, no on je samo orijentiran na grupe lovaca. Buduće natječaje i mjere potrebno je usredotočiti na izgradnju smještajnih kapaciteta kako bi turisti mogli prenoćiti na području općine, a ne odlaziti u obližnje gradove Daruvar i Pakrac. Danima otvorenih vrata, kušaonicama, edukacijama i vikend izletima općina Sirač može postati velika konkurencija ostalima na području Bjelovarsko-bilogorske županije. Svaki korak zahtijeva rizike od kojih strahuje gotovo većina stanovništva zbog nerazvijenosti ruralnog turizma. Edukacija i veći interes zajednice potaknuo bi na budući razvoj i unapređenje ruralnog turizma. Odabrani akteri ruralnog razvoja općine Sirač imaju potencijala za razvoj cijele zajednice, no tome moraju doprinostiti svi stanovnici i funkcionirati kao cjelina.

Zaključak intervjua je pozitivan. Odabrani akteri svjesni su neiskorištenih resursa i mogućnosti koje se kriju u budućnosti. Glavni nedostatak je što se akteri ne usmjeravaju na iskorištavanje znamenitosti kroz turističke atrakcije, osim u slučaju načelnika za Stari grad. Malim koracima općina može doći do velikih uspjeha uz funkcioniranje cijelog društva. Motivacija aktera može omogućiti uspješnost drugih postojećih aktera na razvoj istog.

4.4. SWOT analiza ruralnog turizma u općini Sirač

Na osnovu prethodno navedenih rezultata istraživanja izrađena je SWOT analiza razvoja ruralnog turizma u općini Sirač, odnosno sažeto su prikazane prednosti, nedostaci, mogućnosti i opasnosti za razvoj ruralnog turizma u općini Sirač.

Tablica 3. SWOT analiza ruralnog turizma općine Sirač

PREDNOSTI	NEDOSTACI
-bogatstvo prirodnih ljepota	-smještajni kapaciteti
-turističke atrakcije	-aktivacija stanovništva
-nema značajnijeg zagađenja od industrije	-neinformiranost o prijavama na natječaje i projekte
-poljoprivredna proizvodnja i razvijenost šumarstva	-etno kuća ili muzej
-blizina parka prirode Papuk	-poljoprivredna zadruga
- blizina glavnih prometnih pravaca	-manji udio mlađih nositelja OPG-ova
-znamenitosti i manifestacije	-strah mještana od pokretanja ruralnog turizma
-bogata tradicija	
-spring route	
-razvijenost lovnog i ribolovnog turizma	
-motivacija aktera za razvoj ruralnog turizma	
MOGUĆNOSTI	OPASNOSTI
-iskorištavanje objavljenih natječaja	-odlazak mladih
-poticanje stanovništva na razvoj ruralnog turizma	-propadanje znamenitosti
-dodatan prihod	-razvoj industrije uvjetovan zagađenjem okoliša
-dolazak i potpore za mlade obitelji	-zakonska regulativa
-veći izbor dokolice	-izmjene natječaja u pogledu ruralnog turizma
-obnova infrastrukture	-zagađenje okoliša
-ugostiteljski razvoj i kušaonice	-inflacija
-izgradnja poduzetničke zone	
-izleti za školarce i škola ribolova	
-dani otvorenih vrata na OPG-ovima	

Izvor: izrada autorice

Kao glavna prednost općine Sirač kao ruralne sredine, navodi se prirodno bogatstvo i seoske atrakcije kao glavni razlog dolaska posjetitelja. U blizini općine nema razvijene industrije, a time se okoliš može očuvati i iskoristiti za razvoj ruralnog turizma. Stanovništvo se bavi poljoprivrednom proizvodnjom, dominiraju pretežito mala gospodarstva s potencijalom razvoja seljačkog turizma (agroturizma) koja mogu ponuditi svoje proizvode i sadržaj. Općinu okružuje obilje šuma koje su zaslužne za razvoj lovnog turizma, a postoji mogućnost razvoja sportsko-rekreacijskog i ekoturizma. Općina Sirač ima povoljan geografski položaj zbog blizine grada Daruvara i Pakraca te parka prirode Papuk. Znamenitosti i manifestacije su također odrednice prilikom dolaska u ruralnu sredinu. Sirač je mjesto poznato po kamenu, drvu i rakiji. Većina obitelji bavi se proizvodnjom rakija i likera koji se mogu ocjenjivati na manifestaciji Dani šljiva i rakija u Siraču, a natjecatelji dolaze iz okolnih gradova i općina. Spring route je idealan za vikend odmora, povezuje grad Daruvar i Sirač vožnjom na električnim biciklima.

Glavni nedostatak su smještajni kapaciteti koji postoje samo u lovačkom domu, ali je namijenjen isključivo za grupe lovaca. U budućnosti svakako treba povećati broj smještajnih jedinica kako bi posjetitelji imali mogućnost noćenja, a ne da moraju noćiti u obližnjim gradovima. Većina nositelja obiteljskih poljoprivrednih gospodarstva su stariji poljoprivrednici koji nažalost nisu u većoj mjeri informirani o prijavama na natječaje i projekte. Posljedice rata u Ukrajini, porast cijena i pandemija COVID-19, cijene na tržištu neprekidno rastu i predstavljaju financijski rizik za sva malo veća ulaganja. Kao dodatan sadržaj idealna bi bila etno kuća ili muzej s prepoznatljivim materijalnim i duhovnim elementima kulture općine gdje bi mogli doći svi uzrasti, od najmlađih do starijih. Kako ruralni turizam nije značajno razvijen na području općine Sirač postoji veliki strah od pokretanja i rizika posjećenosti. U ovom procesu treba sudjelovati cijela zajednica, a ne samo pojedinci.

Daljnje mogućnosti u budućnosti jesu iskoristiti natječaje, poticati stanovništvo na razvoj ruralnog turizma i ostvariti dodatan prihod. Općina nastoji raspisivati natječaje usmjerene na dolazak mladih obitelji sa sufinanciranjem nekretnine kako bi se potaknulo naseljavanje općine. Kroz dodatan izbor dokolice postali bi konkurentniji u županiji. Obnovom infrastrukture i izgradnjom poduzetničke zone poboljšala bi se kvaliteta općine i privukle dodatne investicije. Veliki naglasak akteri ruralnog razvoja stavljaju na mlađu populaciju, a kroz budućnost planira se škola ribolova i organizirani izleti u Sirač. Dani otvorenih vrata na lokalnim OPG-ovima predstavili bi djelatnosti i poboljšali promociju seoskog domaćinstva.

Opasnosti koje prijete jesu zagađenje okoliša, narušavanja tradicionalne strukture, odlazak mladih i napuštanja seoskog života, a trend modernizacije okrenuo je sve veći broj mladih prema životu u urbanoj sredini. Većina znamenitosti u općini iznimno je stara, a kako

bi se spriječila opasnost od propadanja potrebno je provesti mjere očuvanja. Prilikom pokretanja ruralnog turizma najveći strah predstavlja zakonska regulativa i izmjene natječaja koje sprječavaju veći interes za prijavljivanje na natječaje.

5. ZAKLJUČAK

Ruralni turizam posljednjih godina dobiva sve veći značaj na području čitave Republike Hrvatske. Negativni utjecaji koji su usmjereni ka ruralnim područjima mogu se ublažiti razvojem ruralnog turizma. Pritisak svakodnevnog života, posla, obveza i tehnologije gotovo je nemoguće izbjeći, a upravo mir, svježi zrak i prirodna ljepota izvor su rješenja navedenih problema. Kako bi određeni prostor postao privlačan nužno je imati turističke atrakcije kojima će se posjetitelji privući na dolazak. Bogatstvo prirode, znamenitosti, kulture, običaja i tradicije čine temelje razvoja ruralnog turizma na području općine Sirač pa se kroz rad prikazuje razvoj ruralnog turizma kroz aktere ruralnog razvoja općine. Rezultati istraživanja koji se temelje na dostupnim podacima te kroz intervju s akterima ruralnog razvoja općine Sirač pokazali su sljedeće:

- geografski položaj općine Sirač smatra se odličnim za razvoj ruralnog turizma zbog povezanosti sa gradom Daruvarom i Pakracom
- pad broja stanovnika kao što je slučaj u većini ruralnih sredina i pad broja zaposlenih negativni su čimbenici općine koji iziskuju rješenja kako bi se kroz budućnost situacija poboljšala
- poljoprivreda i šumarstvo kao primarne djelatnosti općine Sirač su razvijene. Šumarstvo je razvijenije od poljoprivrede.
- izdvojene turističke atrakcije su obilježja mjesta čiji će razvoj, uz dodatnu pomoć aktera, dodatno potaknuti kroz budućnost.
- intervjuirani akteri motivirani su za razvoj ruralnog turizma, a svojom ulogom i utjecajem mogu potaknuti i druge nespomenute aktere na području općine Sirač

Razvijanjem ruralnog turizma općina bi podignula kvalitetu života na višu razinu, očuvao bi se lokalni identitet, prepoznala bi se ponuda, aktiviralo lokalno stanovništvo, smanjio proces deruralizacije i očuvao okoliš. U općini Sirač, uz pomoć aktera ruralnog razvoja, mogući je razvoj i proširenje sljedećih oblika ruralnog turizma: lovni, ribolovni, seljački (agroturizam), sportsko-rekreacijski, edukacijski, ekoturizam te ostali oblici u manjoj mjeri. Šume su spoj biljnog i životinjskog svijeta i glavna odrednica lovnog, sportsko-rekreacijskog i ekoturizma. Obiteljska poljoprivredna gospodarstva imaju potencijala za razvoj seljačkog turizma što uključuje upoznavanje posjetitelja s imanjem, ponudu vlastitih proizvoda te dodatni sadržaji. Unaprjeđenje ruralnog turizma kroz aktere ruralnog razvoja moguće je, no nedostaje podrška zajednice. Potrebna je dodatna edukacija stanovništva za razvoj ruralnog turizma kao i prilike

za osiguravanje dodatnih prihoda. Iako nije najbolje razvijen, postoji strah od pokretanja takve oblike turizma. Općina Sirač ima dobre temelje za razvijanje ruralnog turizma, važno je nadvladati strah koji predstavlja kočnicu procesu. Putem natječaja za ruralni turizam mogu se dobiti sredstva za pokretanje i dodatan razvoj ruralnog turizma u čitavoj općini Sirač no, važno je imati kreativno razmišljanje i pretvoriti ideju u djelo. Općina Sirač svojim ruralnim načinom života uz svu prirodu koja je okružuje ima preduvjete za građenje i razvijanje ruralnog turizma. Tradicija nikada neće izgubiti svoju vrijednost, a selo će ostati utočište od modernog stila života.

6. LITERATURA

1. Alfonso Cvitanović, (Ur.), Geografski rječnik, Hrvatsko geografsko društvo - Zadar, Matica hrvatska Zadar, Filozofski fakultet Zadar, Zadar, 2002.
2. Čagalj, M., Ivanković, M., Dulčić, Ž., Grgić, I. i Paštar, M. (2021). Tipologija ruralnog prostora Republike Hrvatske s posebnim osvrtom na Splitsko-dalmatinsku županiju. *Agroeconomia Croatica*, 11 (1), 93-103. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/269945>
3. Čavrak, V. (2003). Održivi razvoj ruralnih područja Hrvatske. *Zbornik Ekonomskog fakulteta u Zagrebu*, 1 (1), 61-77. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/26171>
4. Četković, S. (2019). Ruralni turizam Bjelovarsko-bilogorske županije. *Geografski horizont*, 65 (1), 7-19.
5. Dararušić, S., Jakelić, I. Z. (2002): Osnove lovstva, Hrvatski lovački savez
6. Demonja, D., Ružić, P (2010): Ruralni turizam u Hrvatskoj s hrvatskim primjerima dobre prakse, Meridijani, Zagreb
7. Eremić, G. (2017). Ruralni turizam Karlovačke županije. *Geografski horizont*, 63. (1.), 31-42. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/285422>
8. Glamuzina, M. i Glamuzina, N. (1996). Promjene u biološkoj i ekonomskoj strukturi stanovništva Južne Hrvatske (Dalmacije) od 1948. do 1991. godine. *Geoadria*, 1 (1), 17-34. <https://doi.org/10.15291/geoadria.571>
9. Janić, I., Sudarić, T. i Lončarić, R. (2022). Razvoj poljoprivrednih gospodarstava uz potpore iz Programa ruralnog razvoja Republike Hrvatske. *Agroeconomia Croatica*, 12 (1), 69-78. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/280455>
10. Jelinčić, D.A. (2007). Agroturizam u europskom kontekstu. *Studia ethnologica Croatica*, 19 (1), 269-289. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/22137>
11. Kantar, S. (2020): Ruralna sociologija – uvod u osnovne pojmove, interna skripta za studente VGUK
12. Kantar, S. (2022): Ruralni turizam, bilješke s predavanja
13. Krajnović, A., Čičin-Šain, D., Predovan M. (2011): Strateško upravljanje razvojem ruralnog turizma – problemi i smjernice, *Oeconomica Jadertina*, br. 1, str. 30-45.
14. Kreis, T. (2019): Arheološki turizam u Republici Hrvatskoj
15. Križ, I. (2002): Sirač- zrnca povijesti i mnogo sjećanja
16. Križ. I. (2007): Sirač- iz obiteljskih albuma

17. Kušen, E., 2001: Turizam i prostor – Klasifikacija turističkih atrakcija, *Prostor* 9 (1), 1-14
18. Markić, J. (2017). Tematski turizam. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet ekonomije i turizma „Dr. Mijo Mirković“
19. Popović, T., Relja, R. i Marasović, A. (2022). Mogućnosti razvoja tematskog turizma u ruralnim područjima: studija slučaja Božićnog sela. *Agroeconomia Croatica*, 12 (1), 42-51. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/280452>
20. Rajko, M. (2013). Institucionalni model razvoja ruralnog turizma na primjeru Središnje Istre. *Oeconomica Jadertina*, 3 (2), 50-62. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/114927>
21. Ružić, P. (2009): Ruralni turizam, Institut za poljoprivredu, turizam, Poreč
22. Seferagić, D. (2010). Akteri društvenih promjena u prostoru. *Sociologija i prostor*, 45 (3/4 (177/178)), 361-376. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/20663> .
23. Strategija razvoja Općine Sirač 2015.2020. Dostupno na: <http://sirac.hr/api/Uploads/Files/24-05-2016/dat-1-da19524dacf8af59b20cba94fca92cf3.pdf>
24. Svržnjak, K., et. al. (2014), Ruralni turizam – uvod u destinacijski menadžment, Križevci, Visoko gospodarsko učilište u Križevcima
25. Svržnjak, K. (2023): Ruralni razvoj, bilješke s predavanja
26. Turk, H. (1996). Geografski položaj i prirodni resursi Opatijske rivijere. *Tourism and hospitality management*, 2 (2), 379-391. <https://doi.org/10.20867/thm.2.2.13>
27. Zlatar, J. (2010.): Odrednice turističke djelatnosti u smjeru održivog razvoja – primjer mjesta Povelja na otoku Braču, Institut za društvena istraživanja u Zagrebu

Internetske stranice:

1. Državni zavod za statistiku, Gradovi u statistici. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/media/bz5hplcj/gradovi-u-statistici.xlsx> (01.07.2023.)
2. Državni zavod za statistiku, Popis stanovništva, kućanstva i stanova 2021. Prvi rezultati po naseljima. Dostupno na: <https://podaci.dzs.hr/media/ixpn5qzo/si-1711-popis-stanovnistva-kucanstava-i-stanova-2021-prvi-rezultati-po-naseljima.pdf> (06.05.2023.)
3. Državni zavod za statistiku, Stanovništvo prema starosti i spolu po naseljima, popis 2021. Dostupno na: https://podaci.dzs.hr/media/rqybclnx/popis_2021-stanovnistvo_po_naseljima.xlsx (06.05.2023.)
4. Hrvatska enciklopedija (2020): Zaposlenost. Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=66883> (05.09.2023)

5. Ministarstvo gospodarstva i održivog razvoja, Natura 2000. Dostupno na: <https://www.haop.hr/hr/tematska-podrucja/odrzivo-koristenje-prirodnih-dobara-i-ekoloska-mreza/ekoloska-mreza/natura-2000> (25.06.2023.)
6. Ministarstvo poljoprivrede. Pitanja i odgovori. Dostupno na: <https://poljoprivreda.gov.hr/istaknute-teme/poljoprivreda-173/poljoprivredna-politika/obiteljska-poljoprivredna-gospodarstva/pitanja-i-odgovori/1322> (30.07.2023.)
7. Narodne novine, Odluka o razvrstavanju jedinica lokalne i područne (regionalne) samouprave prema stupnju razvijenosti. Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2017_12_132_3022.html (20.05.2023.)
8. Općina Sirač, Benediktinski samostan sv. Margarete. Dostupno na: <http://www.sirac.hr/posts/post/307/benediktinski-samostan-sv-margarete> (10.06.2023.)
9. Općina Sirač, Dani šljiva i rakija. Dostupno na: <http://www.sirac.hr/posts/categories/dogadjanja/dani-sljiva-u-siracu> (14.08.2023)
10. Općina Sirač, Gastro manifestacija nacionalnih manjina. Dostupno na: <http://www.sirac.hr/posts/categories/dogadjanja/gastro-manifestacija-nacionalnih-manjina> (14.08.2023.)
11. Općina Sirač, Geografski položaj. Dostupno na: <http://www.sirac.hr/posts/post/155/geografski-polozaj> (10.06.2023.)
12. Općina Sirač, Manastir Pakra. Dostupno na: <http://www.sirac.hr/posts/post/288/manastir-pakra> (10.06.2023.)
13. Općina Sirač, Spring route. Dostupno na: <http://www.sirac.hr/posts/post/587/projekt-spring-route-pametna-klupa-i-postavljanje-stanica-za-iznajmljivanje-e-bicikla> (14.08.2023)
14. Općina Sirač, Stari grad Sirač. Dostupno na: <http://www.sirac.hr/posts/post/289/stari-grad-sirac> (10.06.2023.)
15. Razvojna strategija općine Sirač 2015.-2020. Dostupno na: <http://sirac.hr/api/Uploads/Files/24-05-2016/dat-1-da19524dacf8af59b20cba94fca92cf3.pdf>

7. PRILOZI

7.1. Prilog 1. Transkript intervjua sa načelnikom općine Sirač, Igor Supan

1. Smatrate li da općina Sirač ima preduvjete za razvoj ruralnog turizma, te koje biste oblike ruralnog turizma naveli? Seljački, rezidencijalni, zavičajni, sportsko-rekreacijski, edukacijski, tranzitni, kamping, nautički, kulturni, vjerski, lovni, ribolovni, vinski, kongresni, zdravstveni i ekoturizam. Molim obrazložiti.

Općina Sirač vrlo je bogata šumom, a kroz cijelo naselje Sirač teče rijeka Pakra. Dolazim do zaključka kako je lovni turizam naše prepoznatljivo utočište za naše, ali i strane lovce. Na području općine djeluju dva lovačka društva u koje redovito dolaze Austrijanci, Englezi i Skandinavci. Stranci su zadovoljni našim lovištem te se redovito vraćaju u Sirač. Nadalje, naše Športsko ribolovno društvo „Pastrva“ ima velike planove za nadogradnju ribolovnog turizma u kojemu smo također poznati. Zadnji, ali ne i najmanje važan je sportsko-rekreacijski turizam. Putem projekta Spring route nabavili smo e-bicikle i osmislili rutu od Daruvara do Sirača uz obilje prirode u kojima turisti mogu uživati i vidjeti ljepote našega kraja. Od mogućnosti razvoja sportsko-rekreacijskog turizma volio bih na području općine Sirač fokus staviti na djecu, odnosno razvoj nogometnih terena i igrališta gdje bismo uključili roditelje i njihovu djecu. Kako cijelu općinu okružuje šuma, jedna od primjenjivih ideja bila bi i paintball. Ovaj oblik ruralnog turizma budi razne ideje koje bih volio primijeniti, ali u skladu sa mogućnostima.

2. Navedite kako biste privukli posjetitelji u općinu Sirač te koje znamenitosti ističete.

S gledišta načelnika ističem povezanost sa gradom Daruvarom i Pakracom. Imamo povoljnu lokaciju gdje bi turisti mogli svratiti ukoliko se odluče posjetiti gradove koji nas okružuju. Naša skoro i netaknuta priroda odmor je za um i tijelo koje bismo voljeli više istaknuti. Moj primarni cilj je dolazak novih obitelji koje bi gradile život ovdje, ali i razvile neke od oblika ruralnog turizma. Aktivacijom stanovništva postali bi konkurentniji, ali i privukli posjetitelje. Trenutno ne možemo računati na značajniji porast dolaznosti zbog smještajnog kapaciteta kojeg nažalost nemamo. Imamo znamenitosti po kojima smo poznati i koje su na putu ka Upisniku kulturnih dobara. Povjesničari i arheolozi naša su jedna od ciljnih skupina. Naša najpoznatija znamenitost je Stari grad koji je nedaleko od centra Sirača, a pogled je na skoro čitavo naselje. Tu su još i Pakra Manastir, Crkva sv. Margarete, Park branitelja, Purnica i Svetnja. Moram se pohvaliti kako je Osnovna škola Sirač dva puta osvojila prvo mjesto za najljepši školski vrt.

3. Pandemija COVID-19 promijenila je naše stilove živote, jesu li se promijenili odabiri destinacija i povećali svijest o ruralnim područjima?

Zasigurno je pandemija okrenula naše živote na neočekivane puteve. Bili smo primorani prilagoditi se situaciji. Stanovništvo je potaknulo boravak u prirodi, a shvatili smo vrijednost dvorišta i kave u njemu. Pomalo neobično, no tijekom pandemije u općini Sirač povećao se broj stanovništva, nekolicina se

odselila ili doselila. Primijetio sam dosta posjetitelja koji su boravili u Siraču, a time se dokazala se vrijednost prirode koju imamo i nudimo. Pandemija je jedna osebujna lekcija za populaciju, shvatili smo vrijednost malih stvari za nastavak vremena koje je pred nama. Naučili smo cijeniti ono što imamo, upoznali smo svoje mjesto i potencijale koji se kriju u njemu. Zasigurno je ruralni turizam budućnost općine Sirač.

- 4.** Kako ocjenjujete učinkovitost mjera ruralnog razvoja i natječaje za financiranje/sufinanciranje u poticanju razvoja i proširenja ruralnog turizma? Koje biste konkretne korake poduzeli za iskorištavanje raspoloživih bespovratnih sredstava namijenjenih ruralnom turizmu?

Govoreći općenito o bilo kakvoj vrsti natječaja volim upotrijebiti izraz Dona Guijote-a „borba sa vjetrenjačama“. S gledišta Javne službe nastojimo iskoristiti svaki natječaj. Međutim, složenost i promjenjivost Zakona moramo poštovati i prilagoditi se njima. Ukoliko se natječaj odobri, smatramo ga lijepim početnim kapitalom za razvoj ruralnog turizma.

Pokretač ili temelj bio bi obnova infrastrukture s kojom bismo vizualno privukli posjetitelje. Bez toga nema značajnijeg razvoja ostalih kadrova ruralnog turizma. Iduće jesu potpore mladim obiteljima kroz izradu projekta ili kupnje zemljišta. Izgradnja poduzetničke zone kao rješenje nezaposlenosti. Već napomenuta znamenitost Stari grad idealna je za ugostiteljski razvoj, inspiracija Trsat u Rijeci. U Siraču se nalaze dva mlina, a jedan od njih potencijal je za etno kuću i muzej. Time bismo mogli organizirati izlete za osnovnoškolce, upoznati ih s mjestom i ponuditi domaću, lokalnu hranu. Ideja ima mnoštvo, a ovo su samo od nekih.

- 5.** Kako biste se promovirali i postali konkurentniji na tržištu?

Primarni cilj je osiguravanje konkurentnosti kroz razvoj gospodarstva i razvoja novih djelatnosti. Uz to neizostavna je aktivacija stanovništva bez koje nema napretka.

Sekundarni cilj je promoviranje naše ponude. Studirao sam marketing i svjestan sam kako se proizvod prodaje-dobra reklama. Veliku pozornost stavili bi na promociju i naše beneficije. Osmišljavanje slogana, redoviti sadržaj putem medija, ali i zadovoljstvo ljudi koji bi pojesti naše mjesto bilo bi dovoljno.

- 6.** Uz SWOT analizu koja se sastoji od prednosti, nedostataka, mogućnosti i opasnosti s naglaskom na ruralni turizam općine Sirač navedite i objasnite zadane elemente.

Prednosti općine Sirač već sam naveo u prethodnim odgovorima. Nudimo prekrasan krajolik koji je temelj svih grana ruralnog turizma. Tradicionalna manifestacija Dani šljiva i rakija u jednom danu posjeti više od 3000 osoba. Svake godine raste dolaznost, a sadržaj ima izmjene, ali ne u većoj mjeri. Glavni nedostatak je smještajni kapacitet, moja želja je da tome pridonesu mještani, a sama općina usmjeriti će se ka drugim ciljevima. Putem projekta želimo iskoristiti svaki euro, dodatno razviti podršku djeci i roditeljima, poljoprivredu, turizam i infrastrukturu. Razvoj sela je neizostavna

mogućnost uz to dolazak mladih obitelji, povećanje prihoda, a cilj je stvoriti manji, tradicionalni „grad“.

7.2. Prilog 1. Transkript intervjua sa predsjednikom Športskog ribolovnog društva „Pastrva“ Sirač, Leo Lukač

1. Smatrate li da općina Sirač ima preduvjete za razvoj ruralnog turizma, te koje biste oblike ruralnog turizma naveli? Seljački, rezidencijalni, zavičajni, sportsko-rekreacijski, edukacijski, tranzitni, kamping, nautički, kulturni, vjerski, lovni, ribolovni, vinski, kongresni, zdravstveni i ekoturizam. Molim obrazložiti.

Izdvojio bih da općina Sirač ima velikih potencijala za razvoj ribolovnog, lovnog i eko turizam. Područje je poznato prirodnim bogatstvom, naročito šumom i rijekom koji su ključni potencijali razvoja oblika turizma koje sam prethodno naveo. U našu udrugu dolaze stranci iz Bosne i Hercegovine, Srbije, Slovačke i Makedonije. Također, u naše dvije lovačke udruge stranci dolaze gotovo svake godine, osim iznimke u pandemiji korona virusa. Na veliku štetu ne možemo im ponuditi noćenje te turisti spavaju u Daruvaru. Razvojem ekoturizma želim se bazirati na novo planu upravljanja rijekom Bijelom u planu je zaštita gorskog dijela rijeke zbog zaštite autohtone pastrve (lat. Salmo trutta). Detaljnom analizom ribe utvrđeno je da je autohtona pasmina jedna od rijetkih genskih čistih, te je u planu zaštita iste.

2. Navedite kako biste privukli posjetitelji u općinu Sirač te koje znamenitosti ističete.

Posjetitelje bismo privukli netaknutom prirodnom, vikend izletima, proširenjem i povećanjem broja planinarskih i biciklističkih staza, ribolovnim turizmom, gastronomskom ponudom i našom poznatom rakijom! Naš član udruge Jasmin Subašić, prvak je Republike Hrvatske u kategoriji ribolov na pastrve umjetnim mamcem s obale. Imamo velikih potencijala za organiziranje natjecanja i obuke o ribolovu. Znamenitost po kojoj smo uveliko poznati je Stari grad, manifestacija Dani šljiva i rakija, Gastro manifestacija nacionalnih manjina i jezero Trout arena. Nudimo široki spektar za posjetitelje.

3. Pandemija COVID-19 promijenila je naše stilove živote, jesu li se promijenili odabiri destinacija i povećali svijest o ruralnim područjima?

Utjecaj pandemije korona virusa promijenio je odabir turističke destinacije. Turizam svakako ovisi o slobodi kretanja koja je u vrijeme pandemije bila onemogućena. Stvorila se nova, eko dimenzija među ljudima odnosno o ruralnom turizmu. Svatko od nas podignuo je svijest o važnosti ruralnih područja.

4. Kako ocjenjujete učinkovitost mjera ruralnog razvoja i natječaje za financiranje/sufinanciranje u poticanju razvoja i proširenja ruralnog turizma? Koje biste konkretne korake poduzeli za iskorištavanje raspoloživih bespovratnih sredstava namijenjenih ruralnom turizmu?

Trenutno smatram da nisu dovoljne u pogledu razvoja ribolovnog turizma. Stopa inflacije neprekidno raste, a proces od podnošenja zahtjeva do konačne realizacije je vrlo dug, a cijene svakoga dana postaju nepredvidljive.

Bespovratna sredstva iskoristili bismo za izgradnja umjetnog jezera i poučne staze s kojom bi podignuli ribolovni turizam na veći nivo. Nadalje, nužna nam je oprema za mrijest pastrve i uspostava uzgojnih potoka. Dio sredstva ostavili bismo za školu ribolova za djecu i promociju.

5. Kako biste se promovirali i postali konkurentniji na tržištu?

Moram iskazati činjenicu da nema većeg broja ribolovaca u državi, a većinu ih i sam poznajem. Zaista mali krug ljudi. Promovirali bismo se kao i do sada, a to uključuje: Radio Daruvar, Klikni.hr, Moj Portal, Kanal Ri, Podravski.net, Klikni.hr i Športski ribolov. Pokrenuli bismo i vlastitu Internet stranicu kada se dobije dozvola prava gospodarenja.

6. Uz SWOT analizu koja se sastoji od prednosti, nedostataka, mogućnosti i opasnosti s naglaskom na ruralni turizam općine Sirač navedite i objasnite zadane elemente.

Najveća prednost je bogatstvo prirodom, čistim zrakom i prijaznošću mještana. Za naše ljudsko zadovoljstvo potrebna je priroda, mir i društvo s kojim ćemo provesti vrijeme. Nedostatak razvoja ruralnog turizma je strah od pokretanja te veliki početni troškovi. Brojni čimbenici utjecali su na današnje cijene na tržištu i svako veće ulaganje predstavlja strah kod ulagača. Od mogućnosti je svakako naše umjetno jezero i poučne staze, razvoj agroturizma na našim gospodarstvima uz mogućnost noćenja, otvorenje muzeja i uključivanje djece u aktivnosti. Opasnosti jesu cijene na tržištu, zagađenje okoliša i odustajanje od poljoprivredne proizvodnje koja je značajno povezana sa razvojem ruralnog turizma.

7.3. Prilog 1. Transkript intervju sa direktorom tvrtke Inter-promet d.o.o., Matej Manjarić

1. Smatrate li da općina Sirač ima preduvjete za razvoj ruralnog turizma, te koje biste oblike ruralnog turizma naveli? Seljački, rezidencijalni, zavičajni, sportsko-rekreacijski, edukacijski, tranzitni, kamping, nautički, kulturni, vjerski, lovni, ribolovni, vinski, kongresni, zdravstveni i ekoturizam. Molim obrazložiti.

Jedna od djelatnosti tvrtke Inter-promet d.o.o. upravo je lovstvo. Lovozakupnici smo Lovačke udruge „Javornik“ Sirač, a pored nas ima još jedna lovačka udruga te je lovni turizam poprilično razvijen uz bogatstvo šuma te divljači u njoj. Uz lovni turizam tu je također i ribolovni turizam koji se planira dodatno razviti izgradnjom umjetnog jezera te seoski turizam. Lokalni OPG-ovi zaista imaju potencijala pretvoriti svoju djelatnost u turizam i ponuditi ono što proizvode.

2. Navedite kako biste privukli posjetitelji u općinu Sirač te koje znamenitosti ističete.

Što se tiče lovstva, naravno priroda, šuma i divljač koja u njoj obitava. Lovci koji dođu kod nas na vikend često primijete ono što mi „domaći“ ne primijetimo. Sva šuma koja okružuje Sirač vrlo je očuvana i naša najveća vrijednost koju imamo, a u njoj ima vrijednosti za sportsko-rekreacijski turizam. Znamenitost koju želim istaknuti svakako je Stari grad koji ima potencijala za iskorištenje kroz budućnost, a predstavlja znamenitost po kojoj je Sirač poznat.

3. Pandemija COVID-19 promijenila je naše stilove živote, jesu li se promijenili odabiri destinacija i povećali svijest o ruralnim područjima?

Naša lovačka udruga ponajviše ovisi o stranim lovcima. Pandemija COVID-19 vrlo je negativno utjecala na nas zbog onemogućenog kretanja, primarno iz mjesta u drugo mjesto, a itekako u drugu državu. Ruralna područja prepoznala su se na tržištu, domaća i eko hrana najviše. Za određene vrijednosti, kao što je ruralno područje potrebna je dublja ljuska svijest da shvati što ima i nudi. U općini Sirač tokom pandemije povećala se kupovina nekretnina što je pozitivan čimbenik općine za budućnost i povećanja stanovnika u njoj. Da općina Sirač raspolaže većim brojem smještajnog kapaciteta, zasigurno bi imali i veći broj posjetitelja, ne samo tokom pandemije nego i prije i nakon nje.

4. Kako ocjenjujete učinkovitost mjera ruralnog razvoja i natječaje za financiranje/sufinanciranje u poticanju razvoja i proširenja ruralnog turizma? Koje biste konkretne korake poduzeli za iskorištavanje raspoloživih bespovratnih sredstava namijenjenih ruralnom turizmu?

Općenito smatram kako je svaki natječaj odlična prilika za svakog potencijalnog prijavitelja. Obnova ruralnih sredina i razvoj ruralnog turizma je odlična prilika za državu da ne ovisi samo o turizmu na moru, nego da ponudi turizam kroz čitavu godinu. Do sada se kao tvrtka nismo prijavili na mjere orijentirane na ruralni razvoj. Vrlo je loša ponuda i nemamo se na temelju čega prijaviti. Ukoliko bude prilika u budućnosti, naravno da ćemo se prijaviti i pokušati iskoristiti natječaj za dodatan razvoj lovnog turizma. Sredstva bi bila namijenjena izgradnji isključivo jednokrevetnih soba koje stranci najviše žele i Internet stranice.

5. Kako biste se promovirali i postali konkurentniji na tržištu?

Dobar i uspješan lov treba doživjeti. Dobro poznata uzrečica „od usta do usta“ za nas je najveća promocija. Stranci dolaze u grupama, a zna se dogoditi da povedu i prijatelje, te se stvara veći krug ljudi. Konkurentnost bi postiglo video promocijom te izradom Internet stranice.

6. Uz SWOT analizu koja se sastoji od prednosti, nedostataka, mogućnosti i opasnosti s naglaskom na ruralni turizam općine Sirač navedite i objasnite zadane elemente.

Prednost općine Sirač je prirodna ljepota, nezagađenost i mir. Bogatstvo šume je također bitna prednost za lovni turizam. Dolaskom stranih lovaca uvelika je prednost naš lovački dom i blizina grada Daruvara gdje dio lovaca također bude smješten. Najveći nedostatak je loša infrastruktura koja zahtjeva obnovu, manjak smještanog kapaciteta i pojava Afričke svinjske kuge (ASK) koja negativno utječe na divlje i domaće svinje. Od mogućnosti tu su nadogradnja smještaja, bolja promocija i uključivanje većeg dijela stanovništva za pokretanje ruralnog turizma. Opasnosti koje prijete jesu iseljavanje stanovništva, prestanak bavljenja poljoprivredom, bolesti divljači i prirodne nepogode.

7.4. Prilog 1. Transkript intervjuja sa vlasnicom OPG-a, Magdalena Grgić

- 1.** Smatrate li da općina Sirač ima preduvjete za razvoj ruralnog turizma, te koje biste oblike ruralnog turizma naveli? Seljački, rezidencijalni, zavičajni, sportsko-rekreacijski, edukacijski, tranzitni, kamping, nautički, kulturni, vjerski, lovni, ribolovni, vinski, kongresni, zdravstveni i ekoturizam. Molim obrazložiti.

Brojne su mogućnosti razvoja ruralnog turizam u općini Sirač. Definitivno naglašavam seljački turizam. U mojoj obitelji, ali i većini ostalih u Siraču poštuje se seoski način života. Seljački turizam spoj je prirode, domaćih proizvoda i životinja kojeg su svi postali željni vidjeti, ali i okusiti. Kroz budućnost i sama želim razviti ovaj oblik turizma koji se prepoznaje i cijeni na tržištu. Sportsko-rekreacijski turizam uz seoski mogao bi biti poveznica ugodnog s korisnim. Šume općine Sirač mogu ponuditi zip line, vožnju quadovima, rekreacijsko hodanje, planinarenje itd. Nakon boravka u prirodi turisti bi mogli posjetiti gospodarstva usmjerena ka seoskom turizmu. Lovni i ribolovni turizam podosta je razvijen, ali ima i potencijala za proširenje.

- 2.** Navedite kako biste privukli posjetitelji u općinu Sirač te koje znamenitosti ističete.

Vjerujem samo u reklamu „od usta do usta“. I sama sam takva da vjerujem u kvalitetu kada to i sama osjetim. Svatko tko se odluči razviti bilo koji oblikom ruralnog turizma treba posvetiti svaki atom snage i volje za stvaranje kvalitete i prepoznatljivosti. Mediji su važni u pogledu reklame, ali navodim kako ne utječu na stvaranju dojma posjetitelja. Dani otvorenih vrata privukli bi posjetitelje na moje gospodarstvo gdje bih ponudila svoj domaći sok od jabuke, magareće mlijeko, domaću hranu- pekarske proizvode, priču o mlinu i razgledavanje životinja. Terapijskim jahanjem osvrnula bih se na djecu sa posebnim potrebama, magarci nisu visoki stoga bi bio manji strah od jahanja. Organizirani izleti, radionice ili igraonice privukli bi djecu i roditelje koji su također i ciljna skupima moga gospodarstva.

- 3.** Pandemija COVID-19 promijenila je naše stilove živote, jesu li se promijenili odabiri destinacija i povećali svijest o ruralnim područjima?

Zbog ograničenja kretanja nismo mogli putovati, upoznali smo svoje mjesto od početka pa do kraja. Rekla bih da se upravo pandemiji korona virusa možemo zahvaliti što su Hrvatska sela dobila vrijednost

koju zaslužuju. Populacija se odavno fokusira na moderno doba, no zašto bježati od ruralnog i tradicionalnog? Često se zapitam upravo to pitanje, za mene je selo utočište za život.

- 4.** Kako ocjenjujete učinkovitost mjera ruralnog razvoja i natječaje za financiranje/sufinanciranje u poticanju razvoja i proširenja ruralnog turizma? Koje biste konkretne korake poduzeli za iskorištavanje raspoloživih bespovratnih sredstava namijenjenih ruralnom turizmu?

Jesu! Većina navedenih troškova se uspije pokriti. Prijavila sam se na Natječaj za financiranje projekata u 2022. godini prema programu za financiranje projekata lokalne infrastrukture i ruralnog razvoja na područjima naseljenim pripadnicima nacionalnih manjina. Ministarstvo poljoprivrede odobrilo je moju prijavu te sam dobila 60 000 kn. Ukupan iznos iskoristila sam za kupnju dva magarca, deset ovaca, jednog ovna, nastambu za životinje, ogradu, pastir i mehanizaciju. Bez prijave na natječaj teško bih podmirila troškove, naročito danas kada je inflacija sve veća. U budućnosti želim iskoristiti svaki natječaj kako bi cijela priča o četiri godišnja doba gospodarstva postala stvarna.

Za početak voljela bih imati smještajni prostor, male apartmane s tradicionalnim dekoracijama. Zatim izgradnja konobe, seoske pekare sa domaćim proizvodima iz vlastite proizvodnje, dekoracija imanja i poučne staze i proširenja stada. Kako je u sklopu imanja obiteljski mlin idealna investicija za cijeli Sirač bila bi mini hidroelektrana, odnosno izvor napajanja rasvjete za cijelo mjesto.

- 5.** Kako biste se promovirali i postali konkurentniji na tržištu?

Na veće iznenađenje iako sam mlada osoba, ne želim se promovirati putem medija. Odgojena sam na tradicionalan način i jedina reklama u koju vjerujem je „od usta do usta“. Za mene ne postoji bolja kvaliteta od toga.

- 6.** Uz SWOT analizu koja se sastoji od prednosti, nedostataka, mogućnosti i opasnosti s naglaskom na ruralni turizam općine Sirač navedite i objasnite zadane elemente.

Glavni atribut razvoja ruralnog turizma je prirodna ljepota, očuvan i nezagađen okoliš koji se sve više traži. Od nedostataka je definitivno prometna nepovezanost, loša cesta i smještajni kapacitet. Na prvi korak razočarali bismo posjetitelje dolaskom u općinu Sirač. Mogućnost s kojom bismo razvili gastro ponudu je otvaranje kušaone s lokalnim proizvodima. Svako gospodarstvo trebalo bi imati vlastiti prepoznatljiv proizvod koji bi ponudili posjetiteljima. Jedina opasnost koju mogu navesti je iselj enje stanovništva, ruralni turizam neće se razviti sam od sebe. Aktivacija stanovništva u ovom procesu uvelike je značajna.

7.5. Prilog 1. Transkript intervjuja sa vlasnicom OPG-a, Marijana Požega

1. Smatrate li da općina Sirač ima preduvjete za razvoj ruralnog turizma, te koje biste oblike ruralnog turizma naveli? Seljački, rezidencijalni, zavičajni, sportsko-rekreacijski, edukacijski, tranzitni, kamping, nautički, kulturni, vjerski, lovni, ribolovni, vinski, kongresni, zdravstveni i ekoturizam. Molim obrazložiti.

Općina Sirač ima preduvjete razvoja ruralnog turizma, no tu je strah od pokretanja istog. Teško je napraviti prvi korak u mjestu jer nažalost, svi živimo u strahu kada se susrećemo sa nečim novim. Navela bih seoski turizam jer su na našem gospodarstvu bili posjetitelji čak iz Kanade i Filipina koji žele vidjeti upravo takve stvari. Djeca iz vrtića u Siraču često dolaze vidjeti magarce i ovce, budu oduševljeni jer nema puno gospodarstva sa domaćim životinjama u Siraču. Veliki potencijal ima ekološki turizam. Dio rijeke Bijele planira se zaštititi, a imamo i autohtonu pasminu pastrve koja se također želi zaštititi. Prije svega moramo očuvati našu predivnu prirodu koja je stvarno netaknuta i bila bi velika šteta uništiti je.

2. Navedite kako biste privukli posjetitelje u općinu Sirač te koje znamenitosti ističete.

Bogat i nezagađen okoliš je naša zvijezda ponude, nema industrije koja može narušiti prirodu. Otvaranjem kušaonica ponudili bismo domaće proizvode sa lokalnih gospodarstva, a posjetitelji bi dobili cijelu priču od polja do stola. Svi zaljubljenici u prirodu ciljna su skupina nače općine. Skriveni Pakra Manastir vrlo je lijepa znamenitost, a neizostavan je Stari grad. Naše manifestacije okupljaju brojne posjetitelje. Najpoznatiji smo po manifestaciji Dani šljiva i rakija gdje se ocjenjuju rakije i pekmezi s našeg područja. Gastro manifestacija uključuje manjine na području općine Sirač te svaka promovira svoju tradicionalnu kuhinju. Imamo i novu vrstu natjecanja u zimu, Švarglijada koja se provodi u ugostiteljskom objektu „Bond“ i ocjenjuje najbolji švargl iz Sirača.

3. Pandemija COVID-19 promijenila je naše stilove živote, jesu li se promijenili odabiri destinacija i povećali svijest o ruralnim područjima?

Smatram kako su se ljudi povukli u svoje domove, posebno starije stanovništvo. Nije bilo velikog kretanja zbog straha i panike od zaraze. Tako da se značajnije ni nije povećala svijest o ruralnim područjima.

4. Kako ocjenjujete učinkovitost mjera ruralnog razvoja i natječaje za financiranje/sufinanciranje u poticanju razvoja i proširenja ruralnog turizma? Koje biste konkretne korake poduzeli za iskorištavanje raspoloživih bespovratnih sredstava namijenjenih ruralnom turizmu?

Dovoljni su, no teško je proći. Nema detaljnijeg objašnjenja zašto natječaj nije odobren. Bespovratna sredstva iskoristila bih za izgradnju kušaonice, uređenje prostora, proširenja stada i kupnje dodatnog zemljišta, mehanizacije, izradu Internet stranice, edukaciju, pokretanje proizvodnje kozmetičkih

proizvoda, zapošljavanje, primanje učenika iz srednjih škola na praksu, znanstveni radovi uspoređivanja majčinog i magarećeg mlijeka.

5. Kako biste se promovirali i postali konkurentniji na tržištu?

Naši glavni promotori jesu kupci. Dobar i kvalitetan proizvod odradi svoj posao sam. Trenutno imamo Facebook stranicu koju redovno održavamo sa objavama. Prisustvovanjem na sajmu u Gudovcu steknemo brojna poznanstva uz naše osvojene nagrade. Kupce privučemo našim bočicama, kemijskama i upaljačima koje podijelimo prijateljima.

6. Uz SWOT analizu koja se sastoji od prednosti, nedostataka, mogućnosti i opasnosti s naglaskom na ruralni turizam općine Sirač navedite i objasnite zadane elemente.

Uvelika prednost je naša priroda, kultura i tradicija. Imamo sve osnovne potrebe za svakodnevni život (škola, vrtić, doktor, zubar, ljekarna, pošta, trgovine, ugostiteljski objekt itd.) koji su i potrebe posjetitelja ukoliko bi ostali duže. Međutim, loša cesta i željeznički promet su loši i ponajprije je potrebno to urediti. Nemamo smještajni kapacitet koji je mogućnost razvoja. Velikih potencijala imamo za otvorenje etno kuće ili muzeja s kojim bismo privukli posjetitelje. Strah mještana i utjecaj inflacije velika je opasnost od koje svi strahujemo.

8. SAŽETAK

Cilj istraživanja jest prikupljanje i analiziranje podataka ruralnog turizma kroz aktere ruralnog razvoja općine Sirač. Nakon dubljeg istraživanja same općine utvrdili su se akteri nad kojima se proveo intervju. Kroz intervju i razgovor s ispitanicima utvrdilo se postojeće i buduće stanje ruralnog turizma te kako se pojedini akteri žele istaknuti i poboljšati uz spomenute ciljeve uspjeha. Općina Sirač ima iznimno velike kvalitete za razvoj ruralnog turizma, no društveni i ekonomski resursi općine trebaju unapređenje.

Ključnu ulogu za razvoj imaju spomenuti akteri koji svojim raspoloživim resursima imaju ambicije za uspjeh, a ujedno postati inspiracija i dodatan motiv drugih, nespomenutih aktera na razvoj ruralnog turizma. Motivi dolaska u općinu Sirač jesu: prirodne ljepote, kulturno-povijesne znamenitosti, tradicija, lokalni proizvodi i spoznaje seoskog načina života. Uz natječaje i mjere olakšalo bi se financiranje prijavitelja te postala konkurentna općina u Bjelovarsko-bilogorskoj županiji i širem području.

Ključne riječi: Općina Sirač, ruralni turizam, akteri ruralnog razvoja, poljoprivreda